

Indhold

Abstract	3
Kapitel 1; Indledning:.....	4
Projektet.....	5
Governmentality.....	5
Problemformulering.....	6
Læsevejledning.....	7
Kapitel 2; Præsentation af metode og empiri.....	8
Projektets epistemologi	8
Det kvalitative undersøgelsesdesign.....	9
Semi-struktureret fokusgruppeinterview	9
Abduktion og udarbejdelse af interviewguide.....	10
Valg af informanter	11
De unge	12
Myndighedssagsbehandlerne	12
Transskribering	12
Kodning og analyse ramme	13
Trin 1	13
Trin 2	13
Etiske overvejelser	14
Afgrænsning og metodiske overvejelser.....	14
Kapitel 3; Begrebsafklaring	15
Udsatte unge.....	15
Kapitel 4; Teori.....	16
Governmentality.....	16
Governmentality-analyse	17
Liberal styring.....	18
Selvteknologier	19
Sagsbehandler og klient – to forskellige positioner	20
De unge	20
Sagsbehandlerne	22
Kapitel 5; Analyse af det empiriske materiale	23

Governmentality i serviceloven.....	23
Formålet med serviceloven.....	23
Efterværn.....	24
Analyse af empirien.....	26
Hvad skaber udvikling hos anbragte unge?	27
Hvordan forstår de unge og sagsbehandlerne positiv udvikling?	30
Opsummering.....	31
Forberedelse i forhold til overgangen til det selvstændige voksenliv	32
Opsummering.....	36
Forståelser af målgruppen for efterværn	37
Opsummering.....	40
Kapitel 6; Sammenfatning, konklusion og perspektivering	40
Litteratur	44
Bilag 1	48
Bilag 2.....	49
Bilag 3	50
Bilag 4.....	54

Abstract

This master thesis focuses on understandings of the independent adult life, in connection with the transition from childhood to adulthood, looked upon a young and a caseworker perspective. The title of this master thesis is: Understandings of the independent adulthood – in a reflective governance perspective.

The target of the thesis is placed young people at age 16 to 18 years, which means the group of young people who are going to prepare for adult life and the social workers who, has to assess whether the young people can manage adult life at the age of 18 or still needs help in addition to the 18th year.

In relation to this thesis, my cue is to look at caseworkers and young people's understandings of the independent adulthood and examine the management rationality, contained in the legislation for the area. Legislation can be understood as the welfare states way to control various practice fields (including social workers), where the governance people always is looking at the controlled self-management, in a political system. My theoretical framework is Foucault's governmentality and Goffmans deviation sociology. The aim is to contribute to an understanding and knowledge of the governance rationales that is to caseworker's legislative work, in the context of young people. It is based on the assumption that it is important to look at, whether the young people and the social workers have the same understandings and the same goals, for the efforts to create development opportunities for young people in the transition to independent adulthood.

The thesis is, will from two semi-structured focus group interviews, examining the youth and social workers understandings of the independent adult life and frame the challenges, dilemmas and complexities there implicit is in this.

My findings show, that there are more differences than similarities in youth and social workers understandings of the independent adult life. The analysis shows that the young people and the social workers understandings of the independent adulthood, is constructed in a complex interplay between law, social norms, the professional practice regime and young adolescents subjectification at increasing self-management.

Kapitel 1; Indledning:

Dette master speciale (fremover projekt) har fokus på, hvilke forståelser der er af det selvstændige voksenliv, i forbindelse med anbragte unges overgang fra barn til voksen, ud fra et unge og et sagsbehandlerperspektiv. Projektets målgruppe er anbragte unge og vil inddrage den lovgivningsmæssige ramme, der er for området og som skal være med til at sikre og planlægge en ordentlig overgang til voksenlivet, for den unge. Når anbragte unge fylder 18 år markerer det et mærkbart skifte i deres liv. Den unge forlader et børne- og ungdomsliv og i stedet entrerer de formelt et voksenliv. For unge med en foranstaltning, kan kommunerne tilbyde efterværn til unge der umiddelbart op til det fyldte 18. år, har modtaget støtte efter servicelovens § 52, stk. 3, i form af en anbringelse eller en kontaktperson. Efterværn¹ skal ses som en mulighed for udsatte unge, for at få udvidet støttemulighederne efter det 18. år (Servicestyrelsen, 2011). For unge med en foranstaltning, starter denne forberedelse til det selvstændige voksenliv allerede ved det 16. år, hvor sagsbehandler skal opsætte konkrete mål i den unges handleplan, for at forberede overgangen til det selvstændige voksenliv (Servicestyrelsen, 2011)

Forskning peger på (Storø, 2012, Mølholt m.fl., 2012, Socialstyrelsen, 2011), at unge med en foranstaltning, har brug for støtte til at klare denne overgang til det selvstændige voksenliv. De anbragte unge oplever, en række vanskeligheder og udfordringer i årene efter anbringelsen i forhold til uddannelse, arbejde, økonomi og boligforhold. De anbragte unge klarer sig dårligere end ikke-anbragte unge, i forhold til ustabile boligforhold, svagt netværk, ensomhed, dårlige skolekundskaaber, risiko for misbrug, og en ringere mulighed for at gennemføre en ungdomsuddannelse og blive selvforsørgende. (Egelund, m.fl., 2009, Dyring, 2013, Storø, 2012).

Som faglig konsulent i Københavns kommune, oplever jeg et stort fokus på de anbragte unges overgang, i forbindelse med det selvstændige voksenliv. I Københavns kommune ønsker man, at kvalificere indsatsen, for at sikre anbragte unge en god overgang til voksenlivet, hvor de støttes i at komme i uddannelse eller beskæftigelse. Således er et af fokusområderne i strategien for særligt udsatte børn og unge 2012 – 2014, en god overgang til voksenlivet, hvor fokus rettes mod, at skabe sammenhæng i indsatsen for de unge og at overgangen fra ”børnesystemet” til

¹ de relevante paragraffer er § 68, stk. 12-14, om ophør af foranstaltninger og videreførelse af anbringelse, samt § 76, der handler om tilbud til unge fra 18 år og til og med 22 år

”voksenområdet” og at overgangen skal være velplanlagt, så udsatte unge ikke tabes mellem systemerne.

I Barnets reform, 2011, fremgår det at kravene til at forberede og forbedre anbragte unges overgang til et selvstændigt voksenliv, styrkes og det præciseres at *”det er en forudsætning, at støtten i form af efterværn må anses for at være af væsentlig betydning for den unge, og der skal være udset til en positiv udvikling af den unge i perioden med efterværn”* (Servicestyrelsen, 2011:214).

Projektet

Jeg finder det interessant, at inddrage både de unges og sagsbehandlerne perspektiver på det selvstændige voksenliv, da sagsbehandlerne er med til at vurdere og træffe beslutninger om den støtte og de foranstaltninger, som skal støtte den unges overgang til det selvstændige voksenliv, men har de nødvendigvis de samme forståelser, som de unge af, hvad der skal til for at støtte de unge? Fra forskning ved vi (Egelund m.fl., 2009), at inddragelse af den unge er med til at give dem ejerskab for de beslutninger, der træffes og øger motivationen for at arbejde mod at nå målene - for dette projekt gælder det målene, der skal forberede dem mod det selvstændige voksenliv. I litteraturen forgår en diskussion af, om de unge skal forberedes til at blive selvhjulpne² og kunne klare sig uden støtte ved det 18. år, eller om den unge gradvis skal forberedes til overgangen til det selvstændige voksenliv³ (jf. Storø, 2012, Mølholt m.fl. 2012). Begge perspektiver forudsætter dog, at de unges forståelser og perspektiver af det selvstændige voksenliv bliver inddraget, for at vide hvilken støtte der skal til.

Projektet vil således, ud fra to semi-struktureret fokusgruppeinterviews, undersøge de unges og sagsbehandlerne forståelser af det selvstændige voksenliv og indramme de udfordringer, dilemmaer og den kompleksitet, der implicit kan ligge i dette.

Governmentality

Projektet tager udgangspunkt i en governmentality analyse. Governmentality analyse beskæftiger sig på den ene side med de diskurser, som italesætter magtudøvelsen og på den anden side de praktikker, metoder og teknikker, der bringes i anvendelse for at styre diverse sociale domæner (Dean, 2006, Villadsen 2004). Governmentality-analysen ser magt i et socialt perspektiv. Den ser

² det såkaldte independence perspektiv

³ det såkaldte interdependence perspektiv

nærmere på de mennesker der er en del af magten, både den ”styrede” og den ”styrende”. For dette projekt er ”de styrede” repræsenteret ved de fem unge, som jeg har interviewet og ”den styrende” er repræsenteret ved de fem interviewede sagsbehandlere.

Der tegner sig således, et billede af sagsbehandlerne, som udøver af et velfærdsstatsligt indsatsområde, der, for dette projekt, retter deres praksis mod de anbragte unge, der er vurderet til at være udsatte og have svære forudsætninger i forhold til overgangen til det selvstændige voksenliv og governmentality, der fungerer som styring af individernes selvstyring, der søger at maksimere individernes magt over sig selv, så de bliver i stand til at klare det selvstændige voksenliv. I kraft af dette billede, vil jeg undersøge governmentality i relation til både de unges og socialrådgivernes forståelser af det selvstændige voksenliv og nuancere og perspektivere *hvordan* deres *forståelser* udfolder sig i forhold til de rationaler, der styres efter i lovgivningen på ungeområdet. Formålet er således, at bidrage til en forståelse og viden om de styringsrationaler, der er for sagsbehandlernes lovgivningsmæssige arbejdsvilkår, set i sammenhæng med de unges. Dette ud fra en antagelse om, at det er vigtigt at se nærmere på, hvorvidt de styrende og de styrede har sammen forståelser og dermed samme mål for de indsatser, der skal skabe udviklingsmuligheder for de unge, i overgangen til det selvstændige voksenliv. Rammerne for sagsbehandlernes arbejde danner grundlaget og dermed vilkårene for udførelse af deres praksis; her rettet mod de anbragte unge.

Problemformulering

På baggrund af de socialpolitiske intentioner om, at unge skal kvalificeres til et selvstændigt voksenliv, når de forlader anbringelse og eventuelt modtager efterværn, er hensigten med dette projekt at undersøge forståelser af det selvstændige voksenliv hos henholdsvis ungesagsbehandlere og anbragte unge. Herunder sættes fokus på følgende underspørgsmål:

1. Hvilke forskelle og ligheder er der i henholdsvis de unges og sagsbehandlernes forståelser af det selvstændige voksenliv?
2. Hvad kan påvirke henholdsvis de unges og sagsbehandlernes, forståelser af det selvstændige voksenliv?

Læsevejledning

Kapitel 1, indeholder det indledende afsnit, som omfatter indledning og problemformulering. I dette kapitel redegør jeg for emnets og problemformuleringens relevans for socialt arbejde.

Kapitel 2, indeholder en præsentation af specialets videnskabsteoretiske position, min empiri, samt en beskrivelse af hvilke kvalitative metoder, jeg har benyttet i forbindelse med indsamling af empiri.

Kapitel 3, ser nærmere på begrebet ”udsatte unge”, hvis formål er at definere og rammesætte begrebet.

Kapitel 4, indeholder en redegørelse af specialets styringsteknologiske tilgang med udgangspunkt i Foucaults governmentality-begreb og Goffmanns perspektiver, om den sociale samhandling og afvigelsessociologi. Kapitlet har til formål, at introducere både de teoretiske og metodiske redskaber, som jeg inddrager i analysen.

Kapitel 5, indeholder den analytiske del. Kapitlet starter med en kort analyse af governmentality i serviceloven og fortsætter i en analyse, af det empiriske materiale, ud fra de to semi-struktureret fokusgruppeinterviews.

Kapitel 6, indeholder en sammenfatning, konklusionen og perspektivering. Kapitlet besvare og perspektivere problemformuleringen.

Specialet afsluttes med litteraturliste og bilag.

Kapitel 2; Præsentation af metode og empiri

I dette kapitel vil jeg introducere min metode og metodemæssige overvejelser, samt præsenterer den empiri, der ligger til grund for projektet.

Projektets epistemologi

Dette projekt tager afsæt i en socialkonstruktivistisk videnskabsteoretisk position. Den epistemologiske konsekvens er, at det ikke er muligt at erkende og beskrive verden objektivt. Socialkonstruktivismen er karakteriseret af en kritisk indstilling over for den type viden, der tages for givet. Det betyder, at vores viden om verden ikke umiddelbart kan behandles som en objektiv sandhed. I stedet opfattes vores viden og verdensbilleder som et subjektivt produkt af den måde, vi kategoriserer verden på. I et socialkonstruktivistisk perspektiv er der *sammenhæng mellem viden og sociale processer*. Det betyder, at viden om verden ikke kommer fra naturen, men skabes i social interaktion, hvor der opbygges fælles forståelser (Burr: 2003, her Jordansen & Petersen, 2008).

I en socialkonstruktivistisk forståelse betragtes viden altid som subjektiv, som et resultat af en aktiv konstruktionsproces, erkendelse og fortolkning bliver således uadskillelige. Man kan ikke undgå den subjektive fortolkning, da selve konstruktionen af verden i sig selv er en konstruktion (ibid:50). Socialkonstruktivisme handler om, at det vi kalder ”virkelighed”, ”sandt” og ”rigtigt” er formet og fortolket af mennesket i og med dets deltagelse i sociale sammenhænge. Virkeligheden er med andre ord konstrueret. Socialkonstruktivisme interesserer sig derfor ikke for, hvordan tingene er ”i sig selv”, men snarere for, hvordan og hvorfor vi mennesker erfarer, forstår og beskriver dem på forskellige måder (Thurén, 2003, Hviid Jacobsen m.fl. 2010).

I forhold til dette speciale, er mit udgangspunkt at se på myndighedssagsbehandlerne og de unges forståelser af det selvstændige voksenliv og undersøge den styringsrationalitet, der er indeholdt i i serviceloven for ungeområdet. Lovgivning kan bl.a. forstås som velfærdsstaten måde at styre forskellige praksisfelter på (her socialrådgiverne), hvor den magtoverlegne altid leder på den magtunderlegnes selvledelse i et politisk system (Andersen, 2008:43). Det er således interessant for mig, ikke at frembringe sandheder om hvordan lovgivningen på området *skal* forstås, men *hvordan* den kan forstås af dels et praksis- og brugerfelt, da disse to grupper repræsenterer dem, der skal modtage hjælp og dem der vurderer, hvem der skal have hjælp. Jeg forsøger således ikke, at skabe en objektiv sandhed om denne forståelse, men konstruerer en fælles virkelighed ud fra

sagsbehandlernes og de unges forståelser af det selvstændige voksenliv, for undersøgelsestidspunkter.

Det kvalitative undersøgelsesdesign

I det socialkonstruktivistiske perspektiv er det naturligt at benytte den kvalitative undersøgelsesmetode, som ifølge Nanna Mik-Meyer, er en forskningsmetode der består af et bredt spektrum af indsamlingsmetoder; herunder interviews, observation og analyser af dokumenter og billeder. Fælles for alle kvalitative tilgange er, at de data der analyseres er bearbejdet, så de foreligger i tekstform. (Järvinen og Mik-Meyer, 2005). Dette projekt bygger på to kvalitative semi-struktureret fokusgruppeinterviews med fem anbragte unge fra en døgninstitution i Københavns kommune og fem myndighedssagsbehandlere ansat i fire forskellige ungegrupper i Københavns kommune. Dette valgt er gjort ud fra et ønske og et håb om, at få nuancerede beskrivelser og kvalitativ viden, af de unges og sagsbehandlernes subjektive forståelser af det selvstændige voksenliv. Det kvalitative undersøgelsesdesign er netop kendetegnet ved at metoden er nyttig, når man søger at afdække et komplekst felt hvor informanternes⁴ meningsdannelser, holdninger og forståelser er centrale. Formålet for mig har været, at frembringe beskrivelser og forståelser af de tre temaer⁵, som jeg gerne vil belyse ud fra interviewpersonernes egen perspektiver.

Semi-struktureret fokusgruppeinterview

Som nævnt, har jeg valgt det semi-strukturerede fokus gruppeinterview, som undersøgelsesdesign. Det semi-strukturerede fokusgruppeinterview producere en speciel slags viden om, hvordan grupper i samspil definere et fænomen, samtidig med at det giver forskeren muligheden for, at interviewe om udvalgte temaer (Demant, 2006).

Med dette valg ønskede jeg både at gøre interviewet ”stramt”, forstået som styret ud fra de tre temaer, jeg har valgt og dynamisk for at fremme og påvirke interviewsamspillet i gruppen. Jeg har valgt, at udfolde min problemformulering ud fra et unge- og et sagsbehandler perspektiv. Disse to grupper er forskelligt positioneret og placeret indenfor for feltet og det valg kunne frembringe forskelligartede perspektiver, erfaringer og holdninger på deres forståelser af det selvstændige voksenliv (Halkier, 2007: 12).

⁴ her de unge og sagsbehandlerne

⁵ udvikling, forberedelse til overgange til det selvstændige voksenliv og målgruppen for efterværn. Temaerne vil blive nærmere beskrevet i afsnittet, Abduktion og udarbejdelse af interviewguide

Ved at anvende semi-struktureret fokusgruppeinterviews, fik jeg mulighed for at *producerer* datamateriale, i samspil med mine informanter, i stedet for at indsamle det (Kvale, 2009:100). I det jeg definerede min rolle som ”medproducent” af viden, producerede jeg datamaterialet sammen med informanterne, og fik mange nuancerede forståelser af det selvstændige voksenliv. Selve interviewene blev her et samspil og interaktion mellem mig som interviewer og interviewpersonerne, hvor vores holdninger og faglige interesser mødtes og hvor interview materialet blev et resultat af disse interviews (Järvinen, & Mik-Meyer, 2005: 29). I denne optik er jeg som intervieweren ikke neutral⁶ og dette kunne have haft den betydning, at mine informanter fx ville være mindre frie i deres svar og refleksioner. Både de unge og sagsbehandlerne, virkede dog både frie og åbne i deres refleksioner og der blev ved begge interviews samskabt et åbent refleksionsrum, der gav mulighed for at perspektivere forståelserne af det selvstændige voksenliv. Dette på trods af, at jeg ofte blandt sagsbehandlerne, bliver inviteret ind i en position, som ekspert på det faglige område.

Når der produceres viden via det semi-strukturerede fokusgruppeinterview, er jeg opmærksom på, at den viden som er skabt igennem fokusgruppen er konstrueret og formet af den sociale virkelighed, som gruppens informanter repræsenterer. Dette betyder, at min empiri kunne have set anderledes ud, ved at nogle andre anbragte unge og andre sagsbehandlere, havde deltaget i interviewene (Demant, 2006:131,146).

Abduktion og udarbejdelse af interviewguide

Jeg veksler i dette projekt mellem en induktiv og deduktiv tilgang. Som tidligere nævnt, er mit teoretiske valg for dette projekt governmentality-analysen. Metodisk bevæger jeg mig mellem den etablerede teori og de empiribaserede fortolkninger, hvilket betegnes med begrebet abduktion; forskningen præges af et samspil mellem en induktiv og en deduktiv tilgang. (Thagaard, 2008).

Jeg startede deduktiv med at udarbejde en interviewguide⁷ ud fra tre nedslag i serviceloven, med udgangspunkt i styringsrationalerne for ungeområdet i serviceloven⁸. De tre nedslag dækkede de temaer, som jeg ønskede at afdække i mine interviews med henholdevis de unge og sagsbehandlerne. Jeg ønskede med disse nedslag, at indfange styringsrationaler, som repræsenterer

⁶ Ibid. 54

⁷ Se bilag 3 og 4 for interviewguide for sagsbehandlerne og de unge

⁸ efterværnsparagrafferne

lovgivningens mål for ungeområdet og som søger, at forme både de unge og sagsbehandlerne adfærd, for at opnå disse mål. Med dette udgangspunkt blev mine tre nedslag for det første, at undersøge de unges og sagsbehandlerne forståelser og perspektiver på, hvad der skaber udvikling hos anbragte unge. For det andet, at undersøge hvilke målrettede indsatser, der forbereder anbragte unge i overgangen til et selvstændigt voksenliv og for det tredje, at undersøge deres forståelser af målgruppen for efterværn. Da min empiri er en vigtig kilde til min analyse og til perspektivering af min problemformulering, var min intention med disse tre nedslag, at komme tættere på at kunne besvare og perspektivere min problemformulering.

Herefter flyttede jeg mig til den mere induktive fase og udarbejdede en interviewguide med mulighed for eksploration af de udsagn, der kom frem under interviewene. Med udgangspunkt i de tidligere tre nævnte temaer, udarbejdede jeg for hvert tema, ens forskningsspørgsmål til begge interviews, som blev oversat til interviewspørgsmål. (jvf. Kvale, 2009). Med denne operationalisering, omformulerede jeg mine tre hovedforskningsspørgsmål til mange konkrete spørgsmål, som jeg anvendte til at undersøge og udfolde de unges og sagsbehandlerne forståelser, af det selvstændige voksenliv.

Jeg afprøver med dette valg, således min teori på min indsamlede empiri og hvor min analyse af dataene vil bidrage til, at besvare og perspektivere min problemformulering. Mit projekt er således præget af et samspil mellem min valgte teori og indsamlet empiri.

Valg af informanter

Som empirisk materiale, har jeg valgt at interviewe fem unge fra en ungdomspension under København Kommune og fem sagsbehandlere på ungeområdet, fra Københavns kommune. Sagsbehandlerne er valgt i forhold til at de er ansat i unge grupper hvor målgruppen er de 12 – 18 årige. Ungdomspensionen blev valgt i forhold til, at dens målgruppe er de 14- 18 årige og der ville ved begge valg, være en stor sandsynlighed for, at jeg kunne finde en gruppe af unge og en gruppe af sagsbehandlere, til de to semi-strukturerede fokusgruppeinterviews. Således valgte jeg fem myndighedssagsbehandlere og fem unge, der alle havde en særlig relation til det jeg ønskede, at undersøge og dermed fik jeg mulighed for, at afsøge og åbne for deres forståelser af det selvstændige voksenliv.

De unge og sagsbehandlerne havde forinden interviewet fået sendt en mail, om formål og temaer for interviewet⁹. I forbindelse med valg af interviewsted valgte jeg, for de unge, at afholde det på institutionen. Denne ramme var kendt for de unge og gav en større mulighed for en mere fri dialog. Interviewet med sagsbehandlerne blev afholdt i et mødelokale på mit arbejde, da jeg her bedre kunne sætte rammen for interviewet, som kendskab til støjniveauet, forberede de tekniske hjælpemidler o. lign. Begge interviews blev auditivt optaget.

De unge

Til rekruttering af informanter til unge interview, henvendte jeg mig til en ungdomspension under Københavns kommune, hvor der bor 10 unge mellem 14 og 18 år. Jeg benyttede mig af mit professionelle netværk og fik hurtigt kontakt til lederen af institutionen. Jeg afholdte et kort afklarende møde med hende og mødte senere op til et hus møde på institutionen, for at præsentere mig selv og mit projekt, overfor de unge. Der var ved mødet en positiv stemning og alle meldte positivt tilbage om deltagelse i interviewet. De fem unge er mellem 16 og 17 år og har været anbragt mellem 3 måneder og 1½ år.

Myndighedssagsbehandlerne

Til rekruttering af informanter til sagsbehandler interviewet, valgte jeg også her at benytte mig af mit professionelle netværk og sendte en mail ud til fire afdelingsledere af unge grupperne i Børnefamilie centret København (BFCK). Jeg fik positiv respons fra alle og havde således fem myndighedssagsbehandlere fordelt på fire enheder, ud af BFCK's otte enheder. De fem sagsbehandlere har arbejdet i BFCK, mellem 1½ år og 30 år.

Transskribering

Da min empiri udgør fundamentet for analysen, har jeg valgt at transskribere alt materiale, hvilket har skabt et analytisk overblik. Kvale, 2009, gør opmærksom på, at det ikke er ukompliceret at transskribere og at der er tale om en fortolkningsproces, hvor noget udelades (Kvale, 2009:199). Jeg opfatter derfor mit transskriberingsmateriale som en fortolkende gengivelse af de udsagn, der er kommet til udtryk i interviewene. Enkelte tegn, særlig stemmeføring, latter med mere, er skrevet ind i interviewene i parenteser. Al yderligere nonverbal kommunikation, har haft indflydelse på min overordnede tolkning af interviewene, men er ikke transskriberet og har ikke været genstand for direkte tolkning. Ikke at den nonverbale kommunikation ikke har betydning,

⁹ Se bilag 1 og 2

men i forhold til undersøgelsens formål, har jeg ikke vurderet, at det var tilstrækkeligt relevant (ibid:209).

For at sikre informanterne anonymitet, er deres navne ændret og der refereres ikke til hvem, der siger hvad. Ved direkte citater, benævnes de som enten ung eller sagsbehandler.

Kodning og analyse ramme

I kapitel 6 analyserer jeg mit empiriske materiale. Jeg starter med en kort analyse af de herskende diskurser i serviceloven, med et særligt fokus på efterværnsparagrafferne. Derefter går jeg tættere på praksis og ser nærmere på hvilke forståelser de unge og sagsbehandlerne har, af det selvstændige voksen. Denne analyse tilgang består af to trin. Trin 1 handler om databearbejdning af empirien i form af systematisk kodning og trin 2 handler om analyseprocessen.

Trin 1

Indledningsvis er de transskriberede interview gennemlæst, og der er foretaget en kodning af temaer i informanternes udsagn, med udgangspunkt i de tre temaer; udvikling, forberedelse til selvstændig voksertilværelse og målgruppen for efterværn. Til dette brug har jeg udarbejdet et skema, hvor jeg har lavet en tematiseret og systematisk opsamling af empirien og kondenseret datastykker, ved at give dem de tematiserede overskrifter og set på hvordan det meningsmæssigt hænger sammen (Halkier, 2008:73). Disse oplysninger har jeg efterfølgende analyseret i forhold til mit teoretiske afsæt.

Trin 2

Selve analyserammen har jeg udarbejdet ud fra de kvalitative fremlæggninger, som jeg har sat de empiriske resultater ind i og skabt meningsbærende sammenhænge ud fra (Thagaard, 2008:178). For at understøtte mine fortolkende beskrivelser, af de unges og sagsbehandlerne forståelser af det selvstændige voksenliv, drager jeg teoretiske paralleller til governmentality begrebet og forskning i forhold til de to positioner ”sagsbehandler” og ”klient”, som henholdsvis den styrende og den styrede, hvor jeg primært tager udgangspunkt i Foucaults governmentality-begreb og sekundært, Goffmanns perspektiver om den sociale samhandling¹⁰ og hans afvigelsessociologi.

¹⁰ hvordan mødet mellem mennesker genererer og vedligeholder sociale strukturer, samt hvordan disse sætter deres aftryk på social samhandling (Hviid Jacobsen & Kristiansen, 2004)

Etiske overvejelser

I undersøgelsen er de grundlæggende etiske retningslinjer medtænkt, som informeret samtykke, anonymisering, diskretion og fortrolig forvaltning af datamaterialet. Anonymisering handler om, at alle informanter er anonymiseret og at deres identitet ikke afsløres. Kvale, 2009, skriver at det er spørgsmålet om hvilke informationer, der bør være tilgængelige for hvem (Kvale, 2009:91). I forhold til at lave to interviews med to forskellige målgrupper i Københavns kommune, vidste jeg at der kunne opstå match i forhold til, at én af de interviewede sagsbehandlere var sagsbehandler for én af de unge. Dette kunne have betydet, at fokus kunne komme væk fra temaerne i interviewet og i stedet dreje sig om faglige og personlige meninger, holdninger og erfaringer med hinanden. Jeg gjorde ved begge interviews opmærksom på dette, samtidig med at jeg informerede om, at der ikke var adgang til hinandens navne.

Afgrænsning og metodiske overvejelser

Jeg har i denne undersøgelse valgt, at foretage kvalitative interviews og fravalgt fx, at lave en dokumentanalyse af sagsbehandlingens handleplaner og journal, som også kunne have givet et indblik, i sagsbehandlingens forståelser af det selvstændige voksenliv. Jeg har truffet dette valg, fordi jeg har ønsket at få så mange synspunkter, som muligt af det selvstændige voksenliv og fordi det ofte kan være svært at se "mellemmregningerne" i det skriftlige materiale; hvilke forståelser og refleksioner har de af, hvad der støtter og hjælper den unge i forhold til fx overgangen til det selvstændige voksenliv.

I det jeg undersøger forståelser af det selvstændige voksenliv op til det 18 år, udelader jeg at undersøge, hvem der reelt får tildelt efterværn, om de unge føler sig støttet af en efterværnsforanstaltning, om tildelingen af efterværn, gør overgang til det selvstændige voksenliv lettere for den unge og om efterværn er med til at hjælpe eller fastholde den unge i uddannelse og beskæftigelse. Det har været nødvendigt for mig, at afgrænse mig til et specifikt område i forhold til min tidsramme og jeg havde længe haft et ønske om, at udvikle min egen viden og erfaring med det semi-struktureret fokusgruppeinterview, hvorfor mit valg blev med dette udgangspunkt. Jeg har fundet det inspirerende og interessant, at undersøge unges og sagsbehandlingens forståelser af det selvstændige voksenliv og det har været med til at skabe og åbne op for ny læring, indenfor et område jeg som udgangspunktet har oplevet mig, som fagligt velfunderede i. Erkendelsen og læringen jeg tager med mig fra dette projekt er bl.a., at insistere på at udfordre hinandens

perspektiver på de anbragtes unges overgang til det selvstændige voksenliv, for at skabe optimale rum for udvikling og selvstyring for de unge, henimod dette.

Jeg vil i det næste kapitel se nærmere på begrebet ”udsatte unge”, som et begreb, der i det sociale felt og generelt i velfærdsstaten, anvendes til at definere og rammesætte de anbragte unge.

Kapitel 3; Begrebsafklaring

Udsatte unge

De unge i dette projekt, er anbragte og har et ”særligt behov for støtte”¹¹, det litteraturen og praktikere omtaler som ”de udsatte unge”. Jeg har i den danske litteratur fundet meget enslydende definitioner af begrebet udsatte unge. Benny Lihme, 2013, definerer således de udsatte unge i indledningen til bogen ” Socialt arbejde med udsatte unge”, som *”Udsatte unge kan operationelt defineres som unge, der af forskellige grunde kommer i kontakt med de sociale myndigheder i kommunerne, hvor de ud over at være unge også bliver til en sag..”* (Lihme, 2013:13). Og Jannie Dyring, skriver i samme antologi *” Med udsatte unge sigtes i denne forbindelse til unge, der kan betragtes som problematiske, utilpassede eller uintegrerede på baggrund af deres adfærd eller andre særlige problemstillinger i familien, og som derigennem giver anledning til overvejelser om iværksættelse af en social indsats”* (Dyring, 2013:37).

Begrebet udsatte unge, bliver ofte omtalt i forbindelsen ”udsatte børn og unge”, således også i Håndbog om barnets reform, 2011. Jørgensen, 2002, anslår at mængden af børn og unge i den mest udsatte position, der vil have brug for særlig hjælp og støtte for at klare sig, ligger på omkring 5 % af alle børn og unge og det er denne gruppe børn, der er socialforvaltningens målgruppe og som skal identificeres i vurderingen af, om en ung er inden for målgruppen til, at kunne modtage støtte efter serviceloven.

Storø, 2012, karakteriserer de marginaliserede eller udsatte unge, som unge med en social indsats, der har et svagt netværk, manglende opbakning fra deres forældre og ingen tillidsfuld relation til voksne. Mange af de udsatte unge har koncentrationsvanskeligheder, læse-og skrivevanskeligheder, manglende skolegang og svært ved at fastholde et arbejde. De unge har ofte en sammensat

¹¹ Jf. § 46 i serviceloven

problemhistorie og studier (Nygren 2000, her Storø) har vist, at mange anbragte unge også har foranstaltninger i psykiatrien (Storø, 2012:66).

Egelund, 2005, taler om, at en definition af risikobarnet¹² er svær og at der ikke er videnskabelige forankrede universelle standarder for social "sundhed" og at den videnskabelige viden om, hvad der skaber afvigere er begrænset og svag (Egelund, 2005:136). I forhold til dette projekt betyder det, at begrebet *udsatte unge* skal ses som et sammensat begreb og mit projekt rette sig primært mod de 5 % af børn og unge der er i en så udsat position, at de vil have brug for særlig hjælp og støtte for at klare overgangen til det selvstændige voksenliv. Indenfor denne ramme, vil der også være forskelle i forhold til dem, der vurderes til at have behov for støtte efter det 18. år og dem, der vurderes til at kunne klare sig selv, ved det 18. år.

Kapitel 4; Teori

Governmentality

I dette kapitel præsenteres governmentality, som er projektets primære teoretiske tilgang. Jeg vil beskrive de vigtigste nøglebegreber i governmentality, som har betydning for mit projekt og til sidst i kapitlet beskrives de to positioner "klient" og "sagsbehandler", som henholdsvis de styrede og de styrende. For dette projekt er det vigtigt, at se nærmere på, hvorvidt de styrende og de styrede, har samme forståelser af det selvstændige voksenliv og dermed også mål for hvilken indsats, der er brug for. Disse to afsnit udgør tilsammen, to niveauer af den teoretiske ramme, for analyse afsnittet.

Foucault lancerede begrebet "Governmentality" ved en forelæsning i 1978, og den blev efterfølgende udgivet af et engelsk tidsskrift (Dean, 2006: 29). Governmentality¹³ er en moderne styringsrationalitet, som Foucault mente, den liberale velfærdsstat og dens udvikling var et udtryk for. Foucault undersøgte denne særlige styringsrationalitet, ved hjælp af begrebet *governmentality*. Foucault var i sine senere studier, optaget af den historiske udvikling af styring og måder at tænke styring på og viste hvordan der er sket en forskydning i måden, hvorpå styring og magt tænkes og udøves (Dean, 2006).

¹² her sat i sammenhæng med udsatte unge

¹³ Governmentality oversættes i en dansk sammenhæng ofte med "ledelse" (Dean, 1999:27). Jeg har valgt at bibeholde governmentality, da det giver mulighed for at se begrebet mere nuanceret og i en bredere kontekst.

Governmentality er kendetegnet ved, at have befolkningen som sit objekt, og styring kommer til at dreje sig om individerne. Det er således en individualiseret styring, der i sin måde at styre på, retter sig mod det enkelte individ, frem for at betragte befolkningen som én masse. Ved at styringen rettes mod individet, bliver det muligt at optimere styringen, så den kan ske i detaljen. Foucault proklamerede i sin reformulering af magtbegrebet ” *magt udøves på frie individer med henblik på at forme eller ”sikre” deres handlingsudfoldelse...*” (ibid.:11). For dette projekt, er styringen både rettet mod de anbragte unge, hvor styringen bl.a. er indlagt i deres individuelle handleplaner og mod sagsbehandlerne, der bl.a. skal transformere de offentlige politikker til endelige beslutninger i form af, at vurderer på den unges udvikling og afgøre om den unge fx skal bevilliges efterværn (Møller, 2012:166). Det er afgørende at huske på, at styring defineret som ’conduct of conduct’¹⁴, forudsætter at de styrede besidder en grundlæggende frihed, i kraft af deres evne til at tænke og handle. For de anbragte unge handler dette om, at de samtidig lærer at forstå deres frihed med begreber som selvrealisering og selvregulering, ved bl.a., at udøve kontrol over deres basale impulser (Dean, 2006, Otto, 2006).

Governmentality-analyse

Jeg vil i dette projekt anvende governmentality analyse til at undersøge den styringsrationalitet, der er indeholdt i serviceloven og se på hvordan de unges og sagsbehandlerne forståelser, af det selvstændige voksenliv udfolder sig, i forhold til disse rationaler.

Governmentality analysens gentandsfelt er *praksisregimer*. Et praksisregime kan siges, at udgøre summen af de sociale praksisser, inden for et felt. Et praksisregime har helt grundlæggende sammenhængende måder, at gøre ting på og kan på den måde betragtes som et særligt handlerum, der er kollektivt konstitueret. Praksisregimer kan siges, at udgøre en slags institutionelle praksisser, forstået som den rutinerede og ritualiserede måde tingene gøres på i en specifik sammenhæng. Nærmere defineret handler det om ”*de former for viden, tro og overbevisninger, som vi er indlejret i*” (Dean, 2006: 51). Det paradoksale ved mange praksisregimer er, at det ikke er dem, der styrer i praksis, der definerer rammerne og teknologierne for styringen, men derimod den samfundsmæssige diskurs og lovgrundlaget for området. For dette projekt, drejer det sig om serviceloven og her udgør sagsbehandlerne et praksisregime.

¹⁴ der handler om, at forme aspekter ved vores adfærd i overensstemmelse med bestemte normsæt og med bestemte mål for øje (Dean, 2006:43).

Governmentality ser på hvordan magt udøves og tænkes mere komplekst og hvor "relationen" mellem borger og magt udspændes og påvirkes fra begge sider. Governmentality-analysen ser magt i et socialt perspektiv og ser nærmere på de mennesker, der er en del af magten – både den styrede og den styrende, da magtens udøvere selv er underkastet andre former for magt (Dean, 2006:68).

Governmentality analysen er interessant for dette projekt, da forståelser af det selvstændige voksenliv bl.a. handler om, at forberede de anbragte unge til overgangen til det selvstændige voksenliv og hvor sagsbehandlerne skal bidrage med, at påvirke og motivere de unge til at arbejde hen imod de opstillede mål i deres handleplan og vurdere og til dels sikre, at de unge begynder at udvikle en form for selvstyring. Sagsbehandlerne skal både "drage omsorg", og arbejde efter servicelovens styringsrationale, som taler om at de udsatte unges overgang til en selvstændig voksentilværelse, skal forbedres og forberedes (Servicestyrelsen, 2011). For de unge gælder, at de er underlagt og påvirket af tendenserne i velfærdsstaten, der "kræver" mere og mere selvstyring fra borgerens side og dette stiller krav til de udsatte unge, om at agere og tænke på bestemte måder, om bl.a. uddannelse og planlægning af deres fremtid.

Liberal styring

I det, der ofte kaldes neo-liberalistiske styreformere, er det borgernes ansvarlighed, der skal aktiveres som samfundsmæssig ressource. Ansvarlighed og evnen til at træffe valg i et livsperspektiv, er ikke bare noget den enkelte har; det er en subjektivitet, som skal formes og aktiveres af velfærdsstaten. Det sker både med hårde styringsmidler, som forbud og påbud¹⁵ og mere bløde teknologier, som for de udsatte børn og unge, fx kan være vejledninger, handleplaner og opfølgning på handleplan (Otto, 2006). Samfundet, eller staten, uddelegerer ledelsen til individerne og dermed bliver individerne også selv pålagt ansvaret for deres egen adfærd og fremtid og individerne subjektiveres, som værende aktive, ansvarlige og rationelle (Rose 2000: 323).

Brugen af fx handleplaner, hvor der fra de unges 16. år skal indgå konkrete mål for den unges overgang til voksentilværelsen, kan således ses som et af de styringsredskaber, samfundet tager i anvendelse for at styre og kontrollere, at de udsatte unge realisere bestemte mål. Sådanne handleplaner, kan ses som en form for teknik, der er med til at forme de udsatte unges

¹⁵ fx forældre- og unge pålæg i servicelovens §

selvopfattelse af, at uddannelse og beskæftigelse er vigtig og et krav fra samfundets side, som også er med til at påvirke og forme de unge, til ansvarlige borgere (Otto, 2006).

De anbragte unge skal bl.a. lære, at tage ansvar for deres liv igennem en kontinuerlig selvevaluering, i form af løbende samtaler med pædagogerne og deres sagsbehandler. I praksis er det ikke bare de unges udvikling hen imod en selvstændig voksertilværelse, men mere velfærdsstatens definition af det "det gode liv", som de unge bliver selvansvarlig for. I arbejdet med de anbragte unge, fremstilles fx inddragelse af den unge i egen handleplan, ofte som værktøj i en dialogcentreret inddragelsesproces, men det er vigtigt også at være opmærksom på, at det også fungerer som et administrativt og lovgivningsmæssigt reguleringsinstrument og forudsætter udvikling af selvteknologier hos de unge (ibid.:16).

Selvteknologier

Selvteknologier handler om at styre mennesker, så de kan styre sig selv og begrebet understreger styringens praktiske karakter (Dean; 1999:340). I forhold til dettes speciales fokusområde handler det om, at se overgangen til det selvstændige voksenliv, som en teknologi, der både indebærer styring af sig selv og af andre og dermed også, hvordan det selvstændige voksenliv kan forstås. Styringsteknologier er selv "aktive" og der er således styringsteknologier for både den "styrende" og den "styrede" (Villadsen, 2007: 160). For sagsbehandlerne omfatter det serviceloven, som en styringsteknologi de skal arbejde efter, og for de unge kan det omfatte de konkrete mål for deres overgang til voksertilværelse, som skal indgå i deres handleplan fra det 16. år, og som kan forstås som styringsgenstand for de unges selvudvikling. Denne styring betyder, at de unge får støtte til at implementere selvteknologier, så de i højere grad kommer til at agere i overensstemmelse med samfundets normer.

Jeg har i dette afsnit præsenteret governmentality og rammesat det i forhold til dette projekt. Jeg vil i min analyse anvende governmentality analyse, til at se på hvordan både de unges og sagsbehandlerens forståelser af det selvstændige voksenliv, kan blive formet og påvirket af den styringsrationalitet, der implicit er i serviceloven og i velfærdsstaten. Hvor governmentality mere specifikt, betegner de særlige mentaliteter, kundskaber og regimer, der har udviklet sig omkring, hvordan vi styrer og bliver styret og til relationen mellem selv-styring og vores styring af andre (Dean, 2006: 31).

I det næste afsnit under dette kapitel, vil jeg se på betydningen af de to positioner ”sagsbehandler” og ”klient”, da disse to positioners selvforståelse, kan påvirke og have indflydelse på deres forståelser af det selvstændige voksenliv.

Sagsbehandler og klient – to forskellige positioner

Betydningen af de to positioner, som er repræsenteret ved henholdsvis ”sagsbehandler” og ”klient”¹⁶, er interessant for dette projekt, da velfærdsstatens rammer for sagsbehandlerens arbejde, påvirker deres selvforståelse og dermed vilkårene for klinetarbejdet (Mik-Meyer og Järvinen: 2012: 14). Jeg har i det tidligere afsnit vist, hvordan der kan genfindes elementer af governmentality i de styringsteknologier, der er indenfor området og som sagsbehandlerne er med til at implementerer i deres arbejde rettet mod de unge, for at styre og regulere de unges adfærd hen imod større selvstyring. Men hvad kan der mere være på spil? Hvordan kan vi forstå disse to grupper selvforståelse af deres position, som henholdsvis sagsbehandler og klient? Mik-Meyer og Järvinen, 2003, taler i deres indledning til antologien ”At skabe en klient”, om...” *hvordan institutionelt forankrede rutiner, iboende paradokser i socialt arbejde og socialarbejderens professionsforståelse skaber bestemt positioner, som både klienter og socialarbejder taler og høres fra*” (Järvinen & Mik-Meyer, 2003:23). Det er disse positioner og forståelser, jeg vil folde yderligere ud og anvende til tolkning og analysering af min empiri. Den første position jeg vil se nærmere på, er den unges¹⁷. For at komme denne position nærmere, har jeg valgt at anvende Goffmans begreb ”stigma”, hans tre identitets begreber og begreberne ”indtryksstyring og ”rolledistance”, som handler om det sociale samspil, der finder sted mellem de ”normale” og de ”stigmatiserede” – for dette projekt de anbragte unge, som adskiller sig fra flertallet. Med dette valg er det min intention, at få et nuanceret billede af klient identiteten, og hvad der kan påvirke og have indflydelse på de anbragte unges forståelse af det selvstændige voksenliv.

De unge

Goffmans bog Stigma, 2009, er en analyse af, hvordan personer håndterer stigmatiserende information i forhold til sig selv og andre. Stigma er miskrediterende egenskaber hos en person, der gør han eller hende til et uegnet medlem af den eller de sociale kategorier, vedkommende uden sit stigma ville tilhøre. Stigma er diskrediterende kendetegn, der placerer individer i mindre ønskelige sociale kategorier og indebærer en særlig diskrepans, mellem den tilsyneladende sociale identitet og den faktiske sociale identitet (Goffman, 2009:12-13).

¹⁶ Her i betydningen af de udsatte unge

¹⁷ klienten

Goffman, 2009, definerer begreberne social identitet, personlig identitet og jeg-identitet. Den sociale identitet beskriver individets tilhørsforhold i sociale kategorier, i kraft af bestemte egenskaber eller karakteristika og har at gøre med individets forhold til de sociale omgivelser. I den forbindelse lærer og tilegner den stigmatiserede sig de normale standpunkt, og de identitetsforestillinger som råder i samfundet som helhed (Goffman, 2009:73). Personlig identitet angiver personen som et unikt væsen med sin helt særlige biografi og med nogle "positive mærker" og "identitetsknager", som muliggør en differentiering fra alle andre individer. I begrebet om den personlige identitet, betoner Goffman den form for informationskontrol, som individet effektivt kan udøve i form af information om sig selv og som er påvirkelig, i forhold til evt. at skjule stigmaet. Det er ofte ikke personens egen oplevelse af, hvem han eller hun er, som er afgørende. Tværtimod, den personlige identitet afhænger af, hvordan andre identificerer vedkommende. Den personlige og sociale identitet indgår, ifølge Goffman, først og fremmest som elementer i andre menneskers definitioner af den person, hvis identitet man beskæftiger sig med (ibid.:96 & 147).

Begrebet om jeg-identiteten indførte Goffman, dels for at tydeliggøre begreberne personlig og social identitet, men også for at kunne bringe sin analyse af stigma et skridt videre. Hvor begrebet personlig identitet, gjorde det muligt at vurdere informationshåndteringens rolle i forbindelse håndtering af stigma, åbner begrebet jeg-identitet op for undersøgelsen af..."*hvilke følelser det enkelte individ kan nære med hensyn til sit stigma og sit forhold til omverdenen..*"(ibid.:148).

Goffman anvendte desuden begreberne "indtryksstyring" og "rolledistance", som handler om hvordan de stigmatiserede kan håndtere deres stigma. Indtryksstyring, er hos Goffman beskrivende for den kapacitet mennesket har, for at kontrollere det indtryk, vi gør på andre ved at sætte os i deres sted, for derved at danne os et indtryk af hvilken adfærd, der er mest passende, eller giver størst afkast i situationen (Moesby-Jensen & Schjellerup Nielsen, 2013). Rolledistance er beskrivende for, at den stigmatiserede kan distancere sig fra den rolle, som han/hun er blevet tilskrevet og ikke tillægge den særlig værdi. Vi kan som personer indføre en distance mellem os selv og den rolle, som man forventes at spille af omgivelserne (Jacobsen & Kristiansen, 2004).

Goffmans begreber, som jeg her kort har beskrevet, tegner et billede af positionen "klient", hvor der skelnes mellem personens tilsyneladende identitet og den faktiske identitet.

Sagsbehandlerne

I dette afsnit vil jeg folde positionen "sagsbehandler" ud og se på hvordan regler om styring og kontrol, kan påvirker og have indflydelse på deres professionelle selvforståelse og for dette projekt, for deres forståelse af det selvstændige voksenliv. Sagsbehandlerne har igennem de seneste år, været udsat for massiv kritik i forhold til, ikke at gøre deres arbejde godt nok ¹⁸, fastholde klienter i en klientposition og gøre dem afhængige af velfærdsstatens ydelser. Derudover har der været kritik af, at deres beslutninger bygger på sagsbehandlerens subjektive værdier, snarere end objektive principper (Järvinen & Mik-Meyer, 2012). Dette sammenholdt med en stigende kontrol og evaluering af de professionelles arbejde, fra velfærdsstatens side, kan påvirker deres professionelle selvforståelse. Rose, 1993 kalder dette for "en bestandig ransagelse af myndighedernes myndighedsudøvelse" (Rose, 1993, her ibid.:15).

Parallelt med dette, har sagsbehandlerens rolle ændret sig i mødet med borgeren. Der stilles nu øget krav til inddragelse af borgeren i egen sag og at sagsbehandleren i stedet for som tidligere, hvor de havde en mere ekspert rolle, nu mere har en facilitator rolle, hvor målet er at sætte borgeren i centrum og bidrage til borgerens selvudvikling og autonomi (Järvinen & Mik-Meyer, 2012:18). Her kan empowerment tankegangen også spille ind, som er idéen om at myndiggøre de marginaliserede og betone en fremhævelse af borgerens autonomi og selvbestemmelse (Dean, 2009:123). Således er det nærmest blevet et grundvilkår for socialrådgiveren, både at administrere love og regler samtidig med, at de skal være empatiske, kreative og udvikle borgeren hen imod selvudvikling.

Foucault, 2000, gør opmærksom på magtens mulighedsbetingelser i den moderne velfærdsstat. Han ser, at velfærdsstaten benytter sig af en kombination af to forskellige skabeloner for samfundsmedlemskab i sin styring af borgerne; borgeren som fremstilles med universelle rettigheder, der udøver sin frihed og sine rettigheder inden for det politiske fælleskab og på den anden side betragtes samfundsmedlemskabet som et integrationsprojekt, hvor borgerens velfærd bliver taget vare på. Foucault taler om, at velfærdsstaten udgør en spidsfindig historisk tilpasning mellem en "juridisk-politisk" rettighedsdiskurs og en "pastoral magtform" (Foucault, 2000, her Villadsen, 2004:613).

¹⁸ her tænkes bl.a. på Ankestyrelsens kulgravning af sager om overgreb mod børn og unge fra 2012

Der tegner sig således et billede af sagsbehandlerens position, som en position sammensat af kompleksitet og paradokser, hvor sagsbehandlerne skal agere professionel overfor borgere, som de er ansat til at hjælpe, støtte, vejlede, kontrollere og hvor borgeren selv skal anskues som ekspert. Derudover hviler der et støt stigende dokumentationskrav på sagsbehandlerne, som er med til at overvåger deres professionalisme og stiller dem til ansvar for det arbejde, de skal udføre (Järvinen & Mik-Meyer, 2012:27).

Disse to positioner "klient" og "sagsbehandler" vil jeg sammen med governmentality begrebet og Goffmanns perspektiver, om den sociale samhandling og afvigelsessociologi, analysere mine fund i empirien, i forhold til. Kapitel 5 starter med en kort analyse af governmentality i serviceloven, for at rammesætte de socialpolitiske intentioner, der ligger bag lovgivningen for ungeområdet.

Kapitel 5; Analyse af det empiriske materiale

Governmentality i serviceloven

Jeg vil i dette kapitel starte med, at se på de herskende diskurser i serviceloven og hvordan elementer fra governmentality indgår i serviceloven og efterværnsparagrafferne. For at analysere dette, har jeg valgt at lave nedslag i serviceloven, i forhold til de herskende diskurser, som kommer til udtryk i lovgivningen for området, for at komme tættere på en forståelse af *det selvstændige voksenliv*.

Afsnittet skal ses om en anskueliggørelse, af hvordan ideen om selvstyring, selvforhold og selvansvarlighed indgår som en central del af den måde, som velfærdsstaten har valgt at regulere området på. Mit udgangspunkt er de overordnede rammer og formål med serviceloven, som efterværnsparagrafferne skal ses i sammenhæng med.

Formålet med serviceloven

Historisk har udsatte unge haft mulighed for støtte og hjælp udover det 18. år de sidste 13 år¹⁹, og efterværnsparagraffen har siden været en fast del af lovgivningen på området for udsatte børn og unge. Dette gælder også for udsatte børn og unges ret til, at blive hørt og have med- og selvbestemmelse og dermed indflydelse på deres egne personlige forhold, med mulighed for at deltage i beslutningsprocesserne, der vedrører dem (Graversen-betænkning, 1990, Dean, 2006, Servicestyrelsen, 2006 & 2011).

¹⁹ Lov om Social Service med virkning fra 1. januar 2001

Målgruppen udsatte unge, kan ses som en social konstruktion, som politisk er beskrevet og afgrænset i serviceloven og vejledningen og dermed har opnået politisk legitimitet.

Senest har ideen om, at myndiggøre de marginaliserede haft en positiv resonans i den politiske tænkning og handlingsprogrammer, hvor det vigtigste formål er, at de marginaliserede kaster deres offerrolle af sig og deltager aktivt i forandringerne af deres vilkår (Dean, 2006:123.)

Jeg vil indledningsvis starte med det overordnede formål med at yde hjælp efter serviceloven, som fremgår af § 1, stk. 2:

”... at fremme den enkeltes mulighed for at klare sig selv eller at lette den daglige tilværelse og forbedre livskvaliteten” (Bistand til børn og unge, 2012:11)

Det primære mål for indsatsen er således, at gøre individet i stand til at håndtere og styre sit eget liv. Videre står der i § 1 stk. 3, at *”Hjælpen efter denne lov bygger på den enkeltes ansvar for sig selv og sin familie..”* (ibid.), hvilket retter fokus mod individets selvansvar, som et grundlæggende udgangspunkt for den socialpolitiske indsats, der kan ydes efter serviceloven.

Efterværn

Lovgrundlaget for at få tildelt efterværn, hviler på forskellige paragraffer i serviceloven. Jeg vil her først nævne § 46, som beskriver det overordnede formål med at yde støtte til børn og unge, der har et særligt behov. Her præciseres det, at sikre de udsatte børn og unge *”de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende”* (Servicestyrelsen, 2011:209). Med baggrund i en Foucaultsk tilgang, skildrer efterværnsparagrafferne således en pastoral tilgang, ved at velfærdsstaten har genintroduceret og taget opgave på sig, i form af at beskytte og udvikle hver enkeltes velfærd og udvikling, ved hjælp af fx sundheds-, social-, og uddannelsesforanstaltninger (Järvinen og Mortensen, 2005:14). *”Pastoralmagt udøver en blid normaliserende disciplinering af den enkelte med henblik på mål, som synes at være til den enkeltes bedste”* (ibid.).

For den moderne pastorale magtform søges frelsen i henhold til de gældende normer. Normen fortrænger til dels lovens rolle, og normen kommer til at fungere som et pejlemærke, som individet kan reguleres eller regulere sig selv i forhold til. Normen bliver i høj grad den målestok, hvorefter mennesker inddeles (Foucault, 1994:148-149).

Dette kommer til udtryk ved, at efterværn er en mulighed for udsatte unge, der allerede har en foranstaltning efter servicelovens § 52, kan få udvidet støttemulighederne efter det 18. år (Servicestyrelsen, 2011:209). Formålet med efterværn er, at skabe kontinuitet og stabilitet i forhold til at give udsatte børn og unge de bedst mulige opvækstvilkår, herunder at sikre deres muligheder for personlig udfoldelse, udvikling og sundhed. De udvidede støttemuligheder kan dreje sig om, at døgnophold på døgninstitution eller plejefamilie opretholdes, eller der etableres en udslusningsordning, at den unge opretholder sin kontaktperson, eller at den unge får tildelt andre former for støtte, der har til formål *at bidrage til en god overgang til en selvstændig tilværelse for den unge* (ibid.:182).

I § 76 i serviceloven, står der:

”Kommunalbestyrelsen skal tilbyde hjælp efter stk. 2-5 til unge i alderen fra 18 til 22 år, når det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til den unges behov for støtte, og hvis den unge er indforstået hermed. Hjælpen skal bidrage til en god overgang til en selvstændig tilværelse og herunder have fokus på at understøtte den unges uddannelse og beskæftigelse samt øvrige relevante forhold, f.eks. anskaffelse af selvstændig bolig”
(Servicestyrelsen, 2011:212).

Her er den unges autonomi i fokus - den unge skal være indforstået med hjælpen, altså den unge har et valg og mulighed for at deltage i beslutningsprocessen. At hjælpen skal have fokus på, at støtte den unge i forhold til uddannelse og beskæftigelsen og anskaffelse af selvstændig bolig, kan være udtryk for en empowerment tilgang, der netop har fokus på at individerne styrkes til at handle selv og myndiggøres, i forhold til udvikling og installering af selvteknologier (Dean, 2006, Bladt og Andersen, 2013).

Jeg har i det ovenstående set på, hvordan der kan genfindes elementer af governmentality, i måden hjælpen til udsatte unge reguleres via serviceloven på. Analysen viser, at området er præget af flere tendenser, der både handler om et ideal om selvstyring og at velfærdsstaten beskytter og drager omsorg for dem, der måtte have behov for det. Rose, 1999, gjorde opmærksom på det paradoks, der ligger i en styringsintention som på én og samme tid ønsker, at sikre medborgerens ukrænkelige autonomi, samtidig med at man gennem forskellige disciplinerende praksisser og

teknikker i det sociale arbejde, drager omsorg for den enkeltes selvudvikling, selvforhold og inklusion i fællesskabet (her Järvinen og Mortensen, 2005:14). Dette taler ind i, at der sideløbende med tildelingen af fx efterværn kræves, at den unge er i positiv udvikling og i gang med at forberede sig på det selvstændige voksenliv.

Analyse af empirien

Jeg vil nu gå et skridt tættere på praksis og se nærmere på hvilke forståelser, de unge og sagsbehandlerne har af det selvstændige voksenliv. Som beskrevet i metodeafsnittet tager jeg empirisk udgangspunkt i to semi-strukturerede fokusgruppeinterviews, af henholdsvis fem anbragte unge og fem myndighedssagsbehandler ansat på unge området i Københavns kommune. Disse to interviews har jeg analyseret med afsæt i to analysestrategier, dels governmentality og Goffmans sociale samhandling og afvigelsessociologi. I afsnittet viser jeg, hvordan både de unge og sagsbehandlerne forstår det selvstændige voksenliv, kan være påvirket af dels de politiske diskurser for området og normerne i samfundet og dels af det borgercentreret velfærdsarbejde, der har vundet indpas i store dele af velfærdsstaten, og som stiller nye og anderledes krav til sagsbehandlerne og de udsatte unge (Järvinen og Mik-Meyer, 2012:23).

Jeg har valgt, at opdele min analyse af empirien i de føromtalte tre temaer, som interviewguiden tog udgangspunkt i; det første tema er de unges og sagsbehandlerne forstår og perspektiver på, hvad der skaber udvikling hos anbragte unge, det andet tema er, hvilke målrettede indsatser der forbereder anbragte unge i overgangen til det selvstændige voksenliv, og det tredje tema er deres forståelser af målgruppen for efterværn. Disse valg er gjort ud fra at indfange styringsrationaler, som repræsenterer lovgivningens mål på ungeområdet og for at komme ind "bag" de forskellige perspektiver, af de anbragte unges og sagsbehandlerne forstår af det selvstændige voksenliv, for derefter at forholde sagsbehandlerne og de unges forståelser og perspektiver til hinanden.

Gennem de to interviews jeg har gennemført, har der vist sig flere forskelle end ligheder, på de unges og sagsbehandlerne forstår af det selvstændige voksenliv. Kendetegnende for begge positioner er, at de har fokus på at ensomhed og styring af økonomi, som en af de største udfordringer hos de unge, ved overgangen til det selvstændige voksenliv. Ligeledes har begge positioner en vis fokus på vigtigheden af, at bevare og opbygge nære relationer, der vil kunne støtte de unge i det selvstændige voksenliv, men både de unge og sagsbehandlerne kan mangle et

brede helhedsperspektiv på, hvordan dette kan gøres. Der fremgik også en forskel i vægtningen, af det såkaldte independence og interdependence-perspektiv.

Det første tema, er således de unge og sagsbehandlerne forståelser af, hvad der skaber udvikling hos anbragte unge, da "udvikling" er en markant styringsrationalitet, der rettes fokus på i lovgivningen, i forhold til at forberede de anbragte unge til det selvstændige voksenliv.

Hvad skaber udvikling hos anbragte unge?

Ud fra interviewene med henholdsvis de unge og sagsbehandlerne fremgår der interessante forskelle, i forhold til hvad de oplever, der skaber udvikling hos anbragte unge.

De unge fremhæver således stabilitet og struktur i deres dagligdag som centrale elementer for, at de har mulighed for at udvikle sig. Det er med andre ord ydre faktorer og rammerne for dagligdagslivet, som tillægges særlig værdi. Således fortæller en ung eksempelvis, at det er vigtigt at man som ung har nogle forhold, man kan tilpasse sig til og udvikle sig under. De fremhæver, at det især er forhold med stabile voksne²⁰, der skaber stabilitet og struktur i deres liv.

Interviewet med de unge viste også, at de oplever et pres i forhold til de forventninger, der er til dem og deres udvikling. Det er forventninger om, at de skal udvikle sig på en bestemt måde, passe deres skole og job, og generelt gøre som "alle" andre unge. De unges oplevelse af pres, kan være forbundet med det neoliberale selvarbejde, som er indlejret i samfundets forventninger til de unge om, at udvikle sig til autonome og selvstyrende individer. Dette selvarbejde er forbundet med en vis autonomi og selvstyring, og forudsætter de styrede kapacitet som frie aktører (Otto, 2006). Ifølge Foucault, hænger magt og frihed sammen, da der udelukkende kan udøves magt over for individer, der har mulighed for at udøve modmagt (Dean, 2006). Så styring af de unges udvikling kan forstås, som en styring gennem de unges frihed, hvor de unge lærer at forstå deres frihed med begreber som selvrealisering og positiv udvikling og ved at samarbejde og arbejde henimod de valgte mål for deres udvikling. Dette forudsætter, at de unge tager ansvar for egen udvikling og de anbragte unge i interviewet gav bl.a. udtryk for denne frihed, ved en bevidsthed om, at ansvaret for deres udvikling ligger hos dem selv. Hvilket er udtryk for governmentality-tanken, der netop har fokus på individernes selvstyring ved det neo-liberalistiske synspunkt; at det er borgernes ansvarlighed, der skal aktiveres.

²⁰ her pædagogerne

Et yderligere pres som de unge oplever, er i forhold til ønsket om at have værdi i samfundet. Velfærdsstatens idé om selvstyring, selvforhold og selvansvarlighed indgår, som en central del af den måde området bliver reguleret på og i det, er der implicit indlejret et værdisæt om, hvad samfundet forventer af borgeren. Disse forventninger bygger bl.a. på nogle overordnede grundlæggende værdier om, at vi som borgere kan få hjælp og støtte, så længe vi udvikler os i den retning, som staten har en forventning om.

”Ja, det er det efterværn går ud på, at du ikke kommer ud i sådan en situation, hvor du ”rager” samfundet en skid” (ung pige 16 år).

Den unge i citatet fremhæver eksplicit vigtigheden af, at have værdi i samfundet og dette var en tendens, der gik igen hos de unge. De unge ønskede, at blive selvstyrende og vejen til at blive selvstyrende, kan gå igennem at modtage hjælp, også udover det 18 år. Studier (Foucault 1980, 1997 og Rose, 1990, her Krøjer og Hutter, 2008:73) har vist, at den neoliberale styringsteknologi forpligtiger den enkelte på, at fremstå som en succes både for sig selv og omgivelserne, og det kom frem i interviewet ved, at de unge have positive forventninger til dem selv, om bl.a. uddannelse, job, bolig og ikke at ende som bistandsklienter. At tale positive forventninger frem om en selv, kan også forstås som den form for informationskontrol, som de unge kan udøve i form af information om sig selv, og som er påvirkelig i forhold til evt. at skjule stigmaet (jvf. Goffman, 2009). At de unge giver et bedre indtryk af dem selv, end de reelt kan leve op til, kan betyde, at de har en vis forståelse for de forventninger, samfundet og systemet har til borgere, og hvilken rolle de forventes at indtage, for at være gode samfundsborgere.

Til forskel fra de unge, belyste sagsbehandlerne i højere grad de unges egne handlinger og positioner, som centrale for de unges udvikling. De fremhævede, at de måler de unges udvikling i forhold til, om de unge er i gang med en uddannelse, deres sociale adfærd (er de fx udadreagerende) og om de kan klare sig på de basale områder, som tøjvask, økonomi, madlavning o. lign. Her er der således mere fokus på de indre faktorer, forstået i forhold til om de unge viser vilje og motivation til, at udvikle sig og tage ansvar for deres udvikling. De unge skal blive selvstyrende i forhold til at vise, at de udvikler sig henimod det selvstændige voksenliv.

Der ses her en tendens til at sagsbehandlerens styringspraksis bliver, at se efter om de unge er i gang med noget, om de fx har noget at stå op til. Dette er i overensstemmelse med governmentality, der netop retter fokus på hvordan man får individer til, at styre sig selv henimod større selvstyring, og til dette arbejde er en af styringsteknologierne, at udarbejde handleplaner og følge op på målene – altså, går det den rigtige vej med den unges udvikling. Man kan sige, at styringen søger at styre individerne til, at tage vare på deres selvstyring på en bestemt måde, der anses for at være hensigtsmæssig. Det rette selvforhold bliver afgørende for individernes selvstyring, og kan forklare sagsbehandlerens fokus på, om de unge nu også udvikler sig frem mod målene i handleplanen, da sagsbehandlerne skal vurdere, om de unge er i gang med at kvalificer sig til det selvstændige voksenliv.

Interviewet med sagsbehandlerne viste også, at de især var udfordret på to parametre. Det første parameter var i forhold til, om de unge nu var motiveret for at udvikle sig. Villadsens, 2004, analyse af socialpolitikken viste, at den socialpolitiske diskurs iscenesætter klientens selvforhold, som det centrale styringsobjekt. Denne konstruerede subjektposition, kan skabe tvivl hos sagsbehandleren, om de unges tale nu er ægte og om de er styret af indre vilje, eller om den er ”tilpasning” (Villadsen, 2007:163).

”Kontaktbarhed er en udfordring. At vide om de unge gør, det de siger de vil gøre, som fx at passe deres uddannelse. Der er mange unge, hvis de har været længe i systemet, så er de så trætte af os og de vil bare ud og bo for sig selv” (mandlig sagsbehandler).

Så i jagten på den selvstyrende klient, kan sagsbehandleren blive udfordret i forhold til, at vurdere på de unges egne handlinger i forhold til, at samarbejde om den unges udvikling, henimod det selvstændige voksenliv. Sagsbehandlerne skal ikke længere agere eksperter, men inddrage den unge i egen udvikling, som kan knytte sig til den unges selvstyring.

Det andet parameter som sagsbehandlerne var udfordret på var, ifølge dem, døgninstitutionernes entydige fokus på de unges følelsesmæssige udvikling.

”Det er noget af et arbejde for os sagsbehandlere, at få pædagogerne på vores døgninstitutioner til, at arbejde på en anden måde omkring det at blive voksen og skulle ud

og klare sig selv, fordi de unge har haft så meget andet at slås med. De har haft så meget at slås med, så skal vi også... men der er ingen "synd for paragraf" når man er 18 år, den findes ikke" (kvindelig sagsbehandler).

Sagsbehandlerne havde i interviewet overvejende fokus på de mere hårde værdier, som uddannelse og job og mente, at pædagogerne på døgninstitutionerne overvejende har fokus på de mere bløde værdier, som handler om de unges følelsesmæssige udvikling (Mølholt mfl., 20012). Dette er interessant i forhold til de unges udvikling, for hvis pædagogerne og sagsbehandlerne har fokus på forskellige områder, der skaber udvikling for den unge, hvilken betydning har det så for de unges udvikling mod det selvstændige voksenliv? Og kan disse to perspektiver adskilles, når der ifølge Barnets reform, skal arbejdes på, at se den unge i et helhedsperspektiv?

Hvordan forstår de unge og sagsbehandlerne positiv udvikling?

I Barnets reform, 2011, er der bl.a. fokus på, at der i arbejdet med de unges forberedelse til det selvstændige voksenliv, skal være udsigt til en positiv udvikling hos den unge, men hvordan kan positiv udvikling forstås af de unge og sagsbehandlerne? Her fremkom, der ligeledes interessante forskelle i forhold til hvordan de unge, og sagsbehandlerne forstår begrebet, positiv udvikling.

De unge gav udtryk for, at positiv udvikling for dem handler om, at have en velfungerende hverdag, sætte mål for deres liv og interessere sig for at være i udvikling, henimod sine mål. De er optaget af, at de trives med det de gør, og det er vigtigt for dem, at stå ved deres handlinger og tage ansvar for dem. De unge vil gerne tage del i fællesskabet, ved fx at være sociale og opmærksomme på deres medmennesker. Derudover fremhævede de unge, at positiv udvikling for dem, handler om at blive støttet i den "rigtige" retning, og det er ok, at samfundet stiller krav om at være i positiv udvikling.

Sagsbehandlerne måler positiv udvikling op i mod begrebet bo-træning, som handler om, at opnå praktiske kompetencer i at bo selv. Det kan eksempelvis omfatte træning i almindelig husholdning og almindelige sociale og kulturelle kompetencer, som at agere adækvat (ikke være udadreagerende) og være samarbejdsvillig. Sagsbehandlerne ligger også vægt på, at de unge skal begynde, at interessere sig for deres økonomi og fx kunne betale en regning over netbank.

Sagsbehandlerne er på den måde langt mere 'bo-trænings' orienteret – altså orienteret imod de praktiske gøremål i hverdagen, mens de unge faktisk i højere grad taler ind i et bredere livsperspektiv, der både rummer et ønske om selvstyring og udvikling af deres

medborgerskabskompetencer. Dette kan være udtryk for, at de unge generelt ser deres liv mere som et hele, hvor sagsbehandlernes i højere grad ser fragmenteret på de unges livsførelse, og har fokus primært rettet mod de målbare tegn på udvikling.

Opsummering

Opsummerende ses der i dette afsnit flere forskelle end ligheder på hvad, der skaber udvikling hos anbragte unge, ud fra de to perspektiver.

Det er et gennemgående træk ved dette tema, at de unges muligheder for selvstyring og dermed udvikling henimod det selvstændige liv, kan være underlagt visse normer, som kommer til udtryk ved sagsbehandlernes mere entydige fokus på de hårde værdier, som uddannelse og beskæftigelse. Dette kan være en udfordring for de unge, da der i lovgivningen ses et bredere perspektiv på, hvad de unge skal udvikle sig henimod. Her er fokus også på, at arbejde sig henimod, at de unge etablerer stabile relationer til voksne, opbygning af netværk, trivsel og sundhed. Dette er sammenligneligt med det de unge retter fokus på, ved deres forståelser af, hvad der skaber udvikling for dem.

Storø, 2012, peger på at de anbragte unges udvikling henimod det selvstændige voksenliv, kan beskrives som en komprimeret og fremskyndet proces. I dette ligger, at de skal nå at håndtere flere livstemaer på sammen tid, og de har mindre tid til det end ikke anbragte unge. Disse processer forceres desuden af det offentlige system, som skal hjælpe dem. Dette kan være med til, at forklare sagsbehandlernes forståelser af de unges udvikling, hvor fokus primært var rettet mod de mere hårde værdier, som bo-træning og uddannelse og det pres som de unge oplever, hviler på dem i forhold til deres udvikling.

Det selvarbejde, som de unge giver udtryk for at være i gang med, kan ses som udtryk for den neoliberale diskurs, de er under indflydelse af. *"De neoliberale subjekter anerkender og lever således den neoliberale sandhed, at vi i os selv er fri og valgfrie individer"* (Krøjer og Hutter, 2008: 81). De unge udtrykte i interviewet vilje til, at ville udvikle sig og tage ansvar for deres liv, men deres vilje skal ses i sammenhæng med, at deres udvikling havde været i relativ kort tid. Der sås i interviewet således "sprækker" ind i deres udvikling, som kom til udtryk ved en følelse af ensomhed, tvivl og usikkerhed i forhold til, at kunne fastholde denne udvikling.

Det andet tema jeg vil beskæftige mig med, er de unges og sagsbehandlernes forståelser af, hvad der forbereder de unge på overgangen til det selvstændige voksenliv. Denne forberedelse er

ligeledes en markant styringsteknologi i lovgivningen, og i faglitteraturen ses der en interesse for, hvad der reelt forbereder de udsatte unge på det selvstændige voksenliv (jvf. Storø, 2012, Lausten m.fl., 2012)).

Forberedelse i forhold til overgangen til det selvstændige voksenliv

I forhold til de unges og sagsbehandleres forståelse af, hvad der forbereder de unge i overgangen til det selvstændige voksenliv, ses der også her flere interessante forskelle end ligheder.

De unge har således primært fokus på de mere hårde kompetencer, som at kunne overskue og klare deres økonomi, kunne lave mad og tage ansvar. Når de unge taler om, hvad der forbereder dem til en selvstændig voksertilværelse, taler de om det med en vis distance, og har svært ved at blive konkrete om, hvad der fx er med til at forberede dem.

”Man skal bare bide i det sure æble, tage ansvar og handle” (ung mand 17 år).

Dette kan være udtryk for, en vis distancering til det der skal ske og kan forstås som, at det er svært at forberede sig til noget, de ikke helt kan forestille sig endnu. Storø, 2012, forklarer det med, at udsatte unge først forholder sig til denne forberedelse, når den er aktuel og altså indenfor rækkevidde (Storø, 2012:51). Set i et governmentality perspektiv, kan dette rumme en udfordring for de unge, da deres selvstyring i forhold til at forberede sig til det selvstændige voksenliv, handler om at de ”formes” til at tage personligt ansvar og over tid gøre dem uafhængig af støtte. Til dette har de brug for at udvikle handlekompetencer, der giver dem mulighed for at tage selvstyring og selvansvar (jvf. Dean, 2009). Er de for distancerende i forhold til denne proces, kan det marginalisere dem yderligere og på sigt være med til at gøre dem passive og afhængige af systemet (Mølholt mfl., 2012: 14), samtidigt med at deres forberedelse til overgangen til det selvstændige voksenliv, ikke bliver optimal.

Til forskel for de unge, fremhævede sagsbehandlerne de mere bløde kompetencer, som at de unge etablerer en eller anden form for netværk, som de kan læne sig op ad i forberedelsen af denne overgang. De fremhæver, at det er vigtigt, at der er nogen til at tage over og kan forstås som, at sagsbehandlerne har et exit-perspektiv, der retter fokus mod at de unge en dag skal forlade anbringelsen (Mølholt mf, 2012a:13). Etablering af netværk kan også imødekomme den indlagte forventning alle fem unge havde til at blive ensomme, når de en dag flyttede for dem selv.

Her ses et skift i sagsbehandlerens fokus, hvor de før fremhævede de hårde kompetencer, da de talte om de unges udvikling, fremhæver de nu under dette tema, de mere bløde kompetencer. Sagsbehandlerne fremhævede, at de har erfaring for, at de unges netværk gør en positiv forskel ved overgangen til det selvstændige voksenliv, hvorimod de under det forrige tema, mere talte om governmentality elementer frem, som uddannelse og økonomi. Dette skift i fokus kan skyldes den implicitte kompleksitet, der er for sagsbehandlerens arbejde. De skal både have blik for det arbejde, der knytter sig direkte til de opstillede mål i handleplanen²¹ og hvad der skal til for at nå målene. Disse to grundopfattelser af det selvstændige voksenliv der træder frem her, hvor der veksles mellem fokus på de hårde og bløde værdier, kan være udtryk for to ”poler” i arbejdet med unge i overgangen til det selvstændige voksenliv, hvor det ikke er helt tydeligt, hvad sagsbehandlerne læner deres praksis op ad (Mølholt, 2012). I Københavns kommunes strategi²² for ungeområdet, ses et entydigt fokus på uddannelse og beskæftigelse, altså de hårde kompetencer, hvilket også kan afspejle sagsbehandlerens vekslen mellem deres fokus; de har en erfaring for netværkets betydning i overgangen til det selvstændige voksenliv for den unge, og de skal samtidigt have et hovedfokus på uddannelse og beskæftigelse, som strategien tilsiger.

Med Barnets reform, 2011, kom der et endnu tydeligere fokus på, at styrke de udsatte unges overgang til det selvstændige voksenliv og med det deres inddragelse i handleplanerne. Det præciseres i Barnets reform, at ønsket er at skabe en sammenhængende og langsigtet indsats i forhold til de unges overgang til voksenlivet, og dette skal bl.a. afspejle sig i de unges handleplaner, hvor der fra det 16. år skal indgå konkrete mål, for den unges overgang til voksentilværelsen (Servicestyrelsen, 2011:210). I det følgende vil jeg se på, på hvilken måde de unge inddrages i egen handleplan og hvordan sagsbehandlerne inddrager de unge i handleplanen, da handleplanen ligeledes er en vigtig styringsteknologi for begge parter.

Inddragelse i egen handleplan

De unge fremhæver, at de kender til deres handleplan og til målene i den, men ikke i detaljer. Én ung pige gav udtryk for, at der har været et mål og et krav i hendes handleplan i 1 ½ år, som hun er direkte uenig i.

²¹ og som serviceloven foreskriver

²² Københavns kommunes strategi 2012-2014

” [...] når man ikke selv er med i ens mål og krav og ikke selv finder en løsning på punktet, så er det ikke særligt fedt” (ung pige, 17 år).

Hvis intentionen er, at inddrage de unge i eget liv for at sikre at de unge bliver selvstyrende og tager ansvar for eget liv, så er det ikke ligegyldigt hvordan dette gøres. For hvordan gøres inddragelse, så de unges selvansvar øges? For anbragte unge, der står på tærsklen til det selvstændige voksenliv, kan det kræve at de unge i endnu højere grad er med til at definere hvilke mål de sætter op for deres egen udvikling, henimod at kunne honorere velfærdsstatens og egen mål i livet (Bladt og Andersen, 2013:201).

Forskning (Andersen m.fl. 2003, Mayo 2000, 2004, her *ibid.*:202) peger på, at ”høringsempowerment” er den mest udbredte praksis blandt sagsbehandlerne og foregår ud fra borgerinddragelsesprincipper, hvor sagsbehandler tager initiativet til afholdelse af et møde²³, formulerer indholdet i handleplanen, og spørger til hvad den unge syntes. Spørgsmålet er, om dette skaber betingelser for lærings- og udviklingsmuligheder, henimod større selvstyring hos de unge? Hvis lovens intentioner er en øget empowerment tilgang, der handler om at selvstændiggøre de marginaliserede og udsatte, så kræver det, at de deltager i målene for deres egen udvikling, og er inddraget i hvad de bliver ”empowermentet” til.

I interviewet med de unge sås, en vis forsigtighed i forhold til at blive inddraget mere i egen handleplan. De unge mente, at de kan overse noget ved deres egen udvikling, hvis de får mere indflydelse og medbestemmelse over egen handleplan, som kan betyde, at de ikke har været vant til at blive inddraget og spurgt til egen mål for deres udvikling. Kvello, 2013, taler om hvordan det, at have en ’oplevet grad af kontrol’ eller som Rotter (1965, her i Kvello 2013) præsenterer begrebet: ’locus of control’ – at oplevelsen af egen kontrol over ydre begivenheder, er tæt knyttet til troen på egne mestringsmuligheder. Kvello fremhæver oplevelsen af kontrol, som et centralt aspekt ved motivation for at skabe forandringer, og kæder mangel på initiativ og det manglende greb om egen livssituation, som ofte ses hos udsatte unge, sammen med en manglende oplevelse af kontrol hos de unge. Ud fra dette perspektiv er tæt inddragelse, oplevelse af kontrol og mulighed for med- og selvbestemmelse i forhold til egen udvikling, afgørende for at motivere de unge til selvstyring (Kvello, 2013:221).

²³ hvilket hun også skal, ifølge lovgivningen, når der skal følges op på målene i handleplanen

Det centrale i forhold til governmentality er, at de unge hverken medvirker i formuleringen af deres mål i handleplanen, eller aktivt forholder sig til, at komme til at deltage mere aktivt.

Tendensen hos de fem sagsbehandlere var, at de gerne vil inddrage de unge mere i egen handleplan, men det er svært at finde tiden til det.

”Jeg tænker også, at som udgangspunkt er det en rigtig god ide, at det er noget man gør sammen, for så kan man ligesom sige den unge har et medansvar for sin udvikling. Altså så kan de ikke skubbe det væk og sige, det er også bare dem fra kommunen. Og det gør de jo langt hen ad vejen, hvis de føler, de har svært ved at leve op til målene - jamen det er bare dig, der har skrevet de mål ” (kvindelig sagsbehandler).

Her ses elementer af governmentality i den måde den kvindelige sagsbehandler taler om, hvad der skal til, for at de unge kan få mere styring af deres egne selvforhold. Hun har en klar interesse i ”det personlige ansvar” som en drivkraft for den unges udvikling. Og i citatet, fremgår det, at hun har erfaring med, hvad det kan betyde, ikke at inddrage de unge i målene for deres udvikling.

At sagsbehandlerne taler om den manglende tid til inddragelse, er et kendt dilemma for feltet. Sagsbehandlere er i dag underlagt et omfattende krav om dokumentation, tidsfrister og registreringer og derudover bliver de præsenteret for manualer, kvalitetssikringsværktøjer og styringssystemer, som de bliver målt på (jvf. Järvinen & Mik-Meyer, 2012). De fem sagsbehandlere i interviewet kendte alle til kravet om, at de skal inddrage de unge og have et særligt fokus på, at opstille konkret mål for de unges overgang til en selvstændig voksertilværelse, ved det 16 år, men travlheden og erfaringer med at de unge ikke er klar ved det 16. år til at opstille mål, gør at de ikke får det gjort, så ofte som de kunne tænke sig. Det bliver således mere en teoretisk overbevisning om, at inddragelser er det mest rigtige at gøre, snarere end de unge reelt deltager i beslutningsprocesser, der vedrører deres egen udvikling, hen imod det selvstændige voksenliv. Dette kan opleves som problematisk, når den politiske diskurs er en øget selvstyring, også hos de anbragte unge. Dette set i sammenhæng med, at de unge ikke aktivt kræver at tage mere del i egne mål for deres forberedelse til det selvstændige voksenliv, kan øge risikoen for at de unge bliver yderligere marginaliseret.

Opsummering

Hvor sagsbehandlerne har en opmærksomhed for de unges netværks betydning, ved forberedelse af overgange til en selvstændig voksertilværelse, har de unge en manglende opmærksomhed på dette. Denne opmærksomhed på netværkets betydning, var dog ikke genkendeligt for de unge, der alle gav udtryk for, at der udelukkende var et fokus på skole og forberedelse til egen bolig i deres handleplaner. Dette er interessant, da megen forskning peger på vigtigheden af, at de udsatte unge bliver støttet i deres familiemæssige relationer og øvrige netværk (Mølholt mfl., 2012).

Sagsbehandlerne talte om netværkets betydning, men de unge gav i interviewet udtryk for, at der i deres handleplaner ingen mål var for, at fastholdes eller arbejde på en udvikling af deres netværk.

Under dette tema fremgik det, at de unge benyttede sig af rolledistance, i forhold til at lægge en distance til det der skal ske, når de inden for kort tid bliver 18 år. De gav indtryk af, at have styr på det og havde i interviewet svært ved at gå i detaljen, i forhold til hvad der forbereder dem til det selvstændige liv.

Dette kan have betydning for de unges møde med sagsbehandleren, hvor de kan give indtryk af²⁴, at have styr på det. Goffmann taler om to forskellige områder, hvor adfærden styres af forskellige omstændigheder - front stage og back stage. Front stage henviser til det sted hvor optræden finder sted (fx i mødet med sagsbehandleren), og kan ses som en stræben efter at give det indtryk, som visse standarder foreskriver. Dette kan fx opstå, når den unge har møde med sin sagsbehandler, og hvor der er særlige standarder og forventninger til fx at spille en rolle, som en samarbejdsvillig ung, der har mål for livet. Back stage, er der hvor der ikke er publikum på, og her kan den unge mere frit give udtryk for sine følelser (Moesby-Jensen og Nielsen, 2013:93). Det er derfor ikke ligegyldigt, hvilket indtryk sagsbehandleren lader komme til udtryk ved fx møderne og fx giver sig tid til at skabe en rar stemning, der inviterer til at ville inddrage den unge, så den unge har mindre brug for at give indtryk af, at have "styr" på det.

Det er således igennem dette tema blevet mere tydeligt, at de unges og sagsbehandlerens forståelser af det selvstændige voksenliv, ikke altid stemmer overens med hinanden. Samtidig med at de unges mål er vigtige styringsredskaber i handleplanen, er de unges selvstyring bl.a. afhængig af, at de bliver opstillet i overensstemmelse med de unge, lovens intentioner, samfundets normer og behov, hvilket kan være en meget vanskelig opgave.

²⁴ i form af indtryksstyring

Det tredje tema jeg vil beskæftige mig med, er de unges og sagsbehandlernes forståelser af målgruppen for efterværn. I Danmark findes der ikke en lov specifikt rettet mod efterværns målgruppen (Mølholt mfl., 2012:27). Det er op til den enkelte kommune, at tolke på lovens intentioner, og vurdere om den unge er inden for målgruppen til efterværn, efter fx endt anbringelse ved det 18 år. I Danmark og andre lande centrerer kritikken sig om, at den brede politiske enighed om behovet for at gøre noget for tidligere anbragte unge, ikke bakkes op af økonomiske rammer, der reelt sikrer at det negative mønster for tidligere anbragte unge, kan blive brudt (ibid.). Jeg vil derfor i afsnittet, se nærmere på de unges og sagsbehandlernes forståelser af målgruppen for efterværn. De socialpolitiske intentioner kan forstås som, at de unge skal kvalificere sig til efterværn, ved at de er i gang med en positiv udvikling, når de skal forlade anbringelsen for at få bevilliget efterværn. Men hvad tænker de unge? Har de brug for støtte efter det 18. år, eller er de klar til at leve et selvstændigt liv uden støtte? Og hvordan vurderer sagsbehandlerne, hvem der skal have bevilliget efterværn?

Forståelser af målgruppen for efterværn

Ud fra interviewene med henholdsvis de unge og sagsbehandlerne, fremgår der også her forskelle i forhold til, deres forståelser af målgruppen for efterværn. Forskellene kan bl.a. forklares med, at de unge og sagsbehandlerne er forskelligt positioneret i forhold til temaet, hvor de unge er evt. kommende modtagere af efterværn, og sagsbehandlerne er dem, der skal vurdere, hvem der kan få bevilliget efterværn. Alligevel finder jeg det interessant, at sætte deres perspektiver op mod hinanden, da det kan give en forståelse af, hvad der kan være på spil de to positioner imellem og som kan have betydning for, om og hvilken støtte den unge får efter det 18. år.

De unge fremhæver, at de er trætte af at være en del af systemet og at de ved det 18. år godt kan klare sig selv. Under interviewet med de unge, opstod der en bevægelse fra, at være trætte af systemet og ikke have brug for støtte, mod at de måske kunne have brug for nogen støtte, når de slipper anbringelsen ved det 18. år.

”Jeg tror, at jeg ville have meget godt af at have en kontaktperson, nu man har været vant til hele tiden, at have en der hjælper, - i den første periode i hvertfald” (ung mand 17 år).

Som mennesker observerer og analyserer vi den konkrete situation for at danne os indtryk af, hvor situationen bevæger sig hen og for at kunne vælge blandt flere handlingsalternativer (Jacobsen & Kristiansen, 2002:107). Da én af de unge gav udtryk for, at han måske godt kunne forestille sig, at have brug for en kontaktperson, lænede de andre sig langsomt op ad dette (Demant, 2006:141).

Det blev diskursen, at det var i orden, at have brug for støtte ved ophør af anbringelse ved det 18. år, og de andre unge relaterede sig herefter til denne udtagelse. Denne forhandling åbnede for muligheden for, at tale om den udfordring alle fem gav udtryk for; at føle sig stigmatiseret i forhold til, at have brug for støtte både før og efter det 18. år.

”Det er også rigtigt. Det er kun idioter der siger nej, for at spille sådan der - jeg har styr på mit eget liv. Alle voksne siger, det er godt at tage imod hjælp, men jeg tro bare det er det der med de unge år, så kommer der en eller anden form for sådan "blik" overfor folk der får hjælp - er han mongol?” (ung mand 17 ½ år).

Det, som denne unge mand her giver udtryk for, ville Goffmann kalde for den sociale proces hvorigennem nogle menneskers normale sociale identitet ødelægges, som følge af omgivelsernes reaktion, kategorisering og bedømmelse (Goffmann, 2009: 20). De fem unge har det fælles stigma, at de er anbragte uden for hjemmet og har brug for støtte i deres hverdag. De har gjort sig mange erfaringer i forsøget på, at finde sig tilrette med situationen og de har lært at tilegnet sig de ”normales” standpunkt (ibid.:73). De kender til samfundets forventninger til dem, og de kan som her, have et ønske om at styre informationerne om deres stigma (ibid.: 83).

De fem unge fremhævede, at de ofte følte sig marginaliseret og udstillet som ”problembørn”. For disse fem unge kom det til udtryk i en adfærd, hvor de meget sjældent fortalte andre om, hvor de bor. Alle fem unge gav i interviewet udtryk for, at efterværn burde være et tilbud til alle anbragte unge, såfremt de selv ønsker det.

Til forskel for de unge fremhævede sagsbehandlerne, at målgruppen for efterværn er diffus og efterværnsparagraffen er meget åben.

”Jeg syntes at paragraffen er så åben efterhånden, at det er umådeligt svært at vurdere om hvorvidt en ung skal have efterværn eller ej. [...] den er så åben, at man vurderer på vidt forskellige grundlag. [...] ... men der hvor jeg syntes, det bliver rigtigt svært i forhold til målgruppen, det er, når vi står mellem efterværn eller voksenteam” (Kvindelig sagsbehandler).

Dette dilemma kan være udtryk for det krydspres, som sagsbehandlerne står i, når de om implementerings kædens yderste led, skal afleverer og oversætte efterværnspolitikken til de unge

(Møller Ø, 2012:166). Den kvindelige sagsbehandler giver ovenfor udtryk for, at det er svært at definere målgruppen for efterværn, og at der vurderes på forskellige grundlag.

”Jeg syntes det er en øvelse, der tager tid. Det er min oplevelse, at jo mere jeg er blevet opmærksom på, hvad voksensystemet kan og ikke kan, jo bedre er jeg blevet til at vurdere, om den unge hører til det ene eller andet sted, og jeg har fundet ud af, at voksensystemet godt kan tage over. De har nogle muligheder, og så er det nemmere at slippe de unge” (kvindelig sagsbehandler²⁵).

Kendskab til fx hvad voksenteam kan, bliver her fremhævet som havende betydning for, hvem der skal have efterværn, og hvem der kan klare sig med tilbuddene i voksenteam. Det bliver fremhævet, at det har en betydning, at få den unge over i voksensystemet ved det 18. år, da det har en signalværdi, at de unge skal vise, de kan klare sig selv, og sagsbehandlerne i voksensystemet har et større kendskab til uddannelse og beskæftigelse.

Sagsbehandlerne havde også fokus på, at såfremt de unge ikke ønsker efterværn, får de unge det heller ikke.

”Jeg kunne heller aldrig finde på at argumentere over for en ung, hvis de siger, jeg vil ikke have efterværn, så accepterer jeg det med det samme. Jeg går aldrig ind i nogen diskussion, selvom jeg syntes, de kunne have brug for støtte” (Kvindelig sagsbehandler).

Den kvindelige sagsbehandler²⁶ i citatet retter her fokus på, at det sociale system skal have en opmærksomhed og tro på at støtte de unge i deres selvopfattelse af, at de godt kan klare sig selv efter endt anbringelse ved det 18. år (Mølholt mfl., 2012:187). De interviewede sagsbehandlere havde en opmærksomhed på, ikke at umyndiggøre de unge, men fremhæve de unges styrker og se på muligheder, der kan fremme de unges selvopfattelse af, at kunne klare det selvstændige voksenliv, hvilket kan siges at være én af servicelovens intentioner.

Ingen af de fem interviewede sagsbehandlere overbeviser de unge om efterværn, hvis ikke de selv ønsker det. Dette sat op imod at de unge i interviewet fremhævede, at de ”nok” vil have brug for efterværn, men afviser det, da de er systemtrætte og har et stor ønske om at klare sig selv, kan have den betydning, at unge der har brug for efterværn, ikke får det. Dette perspektiv ses også i

²⁵ som har arbejdet med udsatte børn og unge i 30 år

²⁶ som har arbejdet med udsatte børn og unge i 3 år

SFI's videns og erfaringsopsamling fra 2012, der fremhæver at de unge med størst behov for støtte og hjælp, har sværest ved at opnå dette (ibid.:13). De unge med flest ressourcer er dem, der er bedst til at gøre opmærksom på deres behov²⁷ og dermed ikke lige så påvirket af, at føle sig marginaliseret. De unge gøres på denne måde ansvarlige for deres egen risici, ved at sagsbehandlerne ikke er mere insisterende overfor de unge, der ikke ønsker at modtage støtte efter det 18. år (Dean, 2009: 264).

Opsummering

I dette afsnit træder særligt én forståelse af målgruppen tydeligt frem, hos både de unge og hos sagsbehandlerne. En forståelse af, at når de unge siger, de ikke ønsker at modtage støtte efter det 18. år, skal de heller ikke have det. For de unge gjaldt, at de følte sig marginaliseret, i forhold til at have brug for støtte efter det 18.år, som kan komme til at "skygge" for deres reelle behov for støtte. For sagsbehandlerne, var fokus rettet mod dilemmaerne i vurdering af, hvem der reelt har behov for efterværn ved det 18 år. Her sås to niveauer som sagsbehandlerne styrer ud fra i forhold til målgruppen. Et niveau, der repræsenterer de unge mere uerfarne sagsbehandlere, der kan have svært ved at målgruppe vurdere, da de oplever lovgivningen som åben og diffus, og et andet niveau der repræsenterede de mere erfarne sagsbehandlere i interviewet, der har et kendskab til hvad fx voksensystemet, kan tilbyde de unge ved det 18. år. Betydningen af dette kan være, at vurderingen af hvem der skal have efterværn, og hvem der kan profitere af tilbud i voksensystemet sker for tilfældigt, og er afhængigt af sagsbehandlerens viden og erfaring med voksensystemet, ligesom det kan "forsinke" de unges mulighed for selvstyring, ved ikke af få det rigtige tilbud.

Kapitel 6; Sammenfatning, konklusion og perspektivering

Jeg har i dette projekt undersøgt anbragte unges og sagsbehandlers forståelser af det selvstændige voksenliv og undersøgt den styringsrationalitet, der er indeholdt i lovgivningen for ungeområdet. Dette har jeg gjort ud fra to semistrukturerede fokusgruppe interviews, med fem anbragte unge og fem sagsbehandlere og analyseret mit empiriske materiale med afsæt i Foucault governmentality begreb, og Goffmans perspektiver om den sociale samhandling og hans afvigelsessociologi.

²⁷ Såkaldt creaming, hentyder til at sagsbehandlerne retter deres fokus mod de unge, der tegner til at klare sig godt og hvor efterværn vil blive en succes (Mølholt ml., 2012:13)

På baggrund af analysen tegner der sig et billede af, at de unges og sagsbehandlerne forståelser af det selvstændige voksenliv, konstrueres i et komplekst samspil mellem lovgivningen, samfundets normer, de professionelle praksisregime og de unges installering af selvteknologier. Analysen er bygget op, om tre temaer som udspringer fra rationalerne i serviceloven og repræsenterer diskurser og normer i samfundet. Analysen viser, at der er flere forskelle end ligheder i de unges og sagsbehandlerne forståelser, af det selvstændige voksenliv. Således fremhævede de unge, de ydre faktorer og rammerne for dagligdagslivet som vigtige for, at de kan udvikle sig henimod større selvstyring, hvor sagsbehandlerne primært havde fokus på de indre faktorer, som vilje og de unges egne handlinger, som centrale for de unges udvikling. Ligeledes sås, der en forskellig vægtning af de hårde og bløde på kompetencer, hos de unge og sagsbehandlerne. De unge havde et større fokus på de hårde kompetencer, som at tage ansvar, styre deres økonomi, hvorimod sagsbehandlerne mere havde fokus på de bløde kompetencer, som etablering af netværk.

I forhold til inddragelse i egen handleplan, som er en vigtig styringsteknologi for de unges mulighed for egne udviklingsmuligheder og selvstyring, fremgik det i analysen, at de unge til dels er inddraget og kender til dele af målene i handleplanen, men få af dem havde haft selvbestemmelse i form af egne mål i handleplanen. Sagsbehandlerne ønskede i højere grad, at inddrage de unge og på den måde bruge handleplanen, som en mere aktiv og bevidst styringsteknologi. De fem sagsbehandlers praksis, kan her have karakter af en mere skjult form for styring, hvor de definerer målene i handleplanen og vurderer om den unge udvikler sig efter den ønskede hensigt, og hvor retten til selvbestemmelse kan være begrænset af pligten, til at leve op til de gældende normer i samfundet.

Analysen viste, at de unge kunne føle sig marginaliseret i forhold til at give udtryk for, at have brug for støtte efter det 18.år og sagsbehandlerne var påvirket af dilemmaerne, ved at kunne vurdere, om den unge reelt har et behov for støtte, efter det 18. år. Denne diskrepans kan have den betydning, at de unges og sagsbehandlerne forståelser af det selvstændige voksenliv er så forskellige, at de ikke har de samme mål for de indsatser, der skal skabe udviklingsmuligheder for de unge, i overgangen til det selvstændige voksenliv. Dette kan ligeledes betyde, at de unge ikke får den støtte, som de har brug for og krav på.

Overordnet kommer lovgivningens styringsrationale til udtryk på følgende måder, i forhold til hvad der kan påvirke de unges og sagsbehandlerens forståelser af det selvstændige voksenliv. Hos både

de unge og sagsbehandlerne genkendes det neoliberale rationale, ved deres fokus på selvstyring, selvforhold og selvansvarlighed - hvor idealet er at komme til at klare sig selv. De unge giver derudover udtryk for, at været påvirket af samfundets pres i forhold til at udvikle sig henimod den ønskede diskurs – at blive selvhjulpne. De unge benytter i den sammenhæng sig af indtryksstyring og rolledistance, hvor sagsbehandlerne kan være påvirket af deres fags doxa, og hvordan der vurderes på, hvad målet for det selvstændige voksenliv er. I min analyse ser jeg ikke tegn på, at sagsbehandlerne ser sig i konflikt med servicelovens styringsrationale for ungeområdet. Analysen viser nærmere, et sammenfald mellem servicelovens herskende diskurs om uddannelse og beskæftigelse, og sagsbehandlernes holdning om, at de anbragte unge bør uddanne sig, frem for at være afhængige af det offentlige hjælpesystem (jvf. Møller, 2012).

At selvstyring kun er selvstyring, hvis det lever op til normerne, viser at legitim selvstyring i governmentality ikke er lig selvbestemmelse. De unges ønske om, at skrive sig ind i normalsamfundet, kan kræve et bredere perspektiv på velfærdsstatens og dermed lovgivningens, forståelse af det selvstændige voksenliv. Et perspektiv, der rummer et helhedsperspektiv både i teori og praksis i forhold til, at transformere de anbragte unge til samfundsborgere, med en forbedret evne til selv-ledelse og reduceret afhængighed af de sociale hjælpesystemer. Et sådant perspektiv ville kræve, en større inddragelse af den unge i egen handleplan og et kritisk reflekterende blik på det sociale arbejde, for at forstå det komplekse samspil, som anbragte unge skal udvikle sig under mod det selvstændige voksenliv.

Sagsbehandlerne gav i interviewet udtryk for, at efterværnsparagraffen er for åben og dermed for diffus. Dette kan være udtryk for den kompleksitet og de paradokser, som sagsbehandlerne skal rumme i dag, og kan være med til at give sagsbehandlerne et for "snævert" syn på de unge. Storø, 2012, gør opmærksom på, at i kontakten med de unge er det vigtigt ikke at have et for snævert perspektiv på deres liv og problematikker. Der er brug for perspektiver, der både kan rumme deres problemer, styrker, ressourcer, udfordringer og håb og som indeholder forståelser af den unge, i de kontekster han/hun indgår i. Dette vil skabe forskellige handlemuligheder og dermed muligheder for den unges udvikling og selvstyring mod det selvstændige voksenliv (Storø, 2012:63).

På baggrund af ovenstående tegner der sig et billede af, at servicelovens styringsrationaler både er med til at frigøre og begrænse de unges selvstyring henimod det selvstændige voksenliv. Styringsrationalerne er frigørende fordi de også er produktive i den forstand, at de fremkalder nogle mål, som de unge kan strække sig mod, og begrænsende fordi de er produktive på en bestemt måde, som fordrer at de unge følger de herskende diskurser i samfundet, og som i praksis kommer til udtryk ved en praksis, der fokuserer på de unges liv uden et decideret helhedsperspektiv. Et spørgsmål der bør diskuteres er, hvordan anbragte unge i højere grad, kan indgå i de demokratiske processer i samfundet, om deres udvikling og selvstyring og hvor deres deltagelse og livsverden kommer mere i spil.

Jeg er undervejs i projektet blevet opmærksomme på en række forhold, som jeg mener, kunne være interessante at undersøge nærmere. For det første finder jeg det interessant, at undersøge de unges oplevelse af deres nære relationer, nærmere. At nære relationer er vigtige er ikke nyt, men min analyse viste, at både de unge og sagsbehandlerne ikke havde et stabilt fokus på det, gennem analysen og dette undrede mig. Vi ved fra forskning (Gilligan, 1999), at positive sociale relationer, kan åbne for nye udviklingsmuligheder hos udsatte unge, og i den forbindelse ville jeg finde det interessant at undersøge begreberne "bonding" og "bridging" nærmere. For måske ville disse begreber kunne fungere som pejlemærker for de sociale indsatser i Danmark, da de nuværende indsatser ikke altid modsvarer kompleksiteten af de unges vanskeligheder. Det ville ligeledes kræve endnu flere præcise og detaljerede helhedsorienterede indsatser, som ville kræve at de unge blev medinddraget og gjort aktive i eget liv sammen med andre relevante aktører.

For det andet ville jeg finde det interessant, at inddrage og undersøge samspillet mellem pædagogerne på døgninstitutionen, sagsbehandlerne og de unge og se nærmere på deres samarbejde og forståelser af, hvad der fremmer de unges selvstyring. Min analyse viste en hypotetisk diskrepans mellem pædagogerne og sagsbehandlernes vægtning af de bløde og hårde kompetencer, i forhold til de unges udvikling henimod det selvstændige voksenliv. Og for det tredje, kunne det være spændende at inddrage voksensystemet, og se på forudsætninger og sammenhænge mellem børne-ungesystemet og voksensystemet, i forhold til de unges overgang til det selvstændigere voksenliv.

Litteratur

Anbringelsesreformen, Socialstyrelsen 2006

Andersen, Marie Brøgger, Henriksen, Klaus Goldschmidt & Horst, Marlene Na-yung, 2012: *Det gode efterværn*. Socialstyrelsen

Andersen, Niels Å, 2008: Kapitel 1: "Velfærdsledelse: diagnoser og udfordringer" i Sløk, C. & Villadsen, K (red.), 2008: *Velfærdsledelse – i den selvstyrende velfærdsstat*. Hans Reitzels forlag. Side 33 – 68.

Ankestyrelsen, 2012: *Ankestyrelsens undersøgelse af Kulegravning af sager om overgreb mod børn og unge*, (marts 2012)

Ankestyrelsen, 2013: *Ankestyrelsens statistikker; Anbringelsesstatistik - årsstatistik 2012*

Bladt, Andersen & Andersen, John, 2013. kap 7 " Sociale indsatser i lokalsamfund og boligområder: Stigmatisering eller empowerment? i *Socialt arbejde med udsatte unge*. Lihme, Benny (red), 2013. Akademisk forlag.

Dean, Mitchell, 2006: *Governmentality - Magt og styring i det moderne samfund*. Forlaget Sociologi

Demant, Jakob Johan, 2006: Kap 7, "Fokus grupper – spørgsmål til fænomener i nuet" i Bjerg, Ole og Villadsen, Kaspar(red): *Sociologiske metoder, fra teori til analyse i kvantitative og kvalitative studier*. København, Samfundslitteratur.

Dyring, Jannie, 2013: Kap. 1 "Det retlige grundlag for socialt arbejde med udsatte unge" i *Socialt arbejde med udsatte unge*. Lihme, Benny (red), 2013. Akademisk forlag.

Egelund, Tine, 2005: Kap. 6 "Magtudøvelse i den sociale børneforsorg" i Järvinen, Margaretha, Elm Larsen, Jørgen og Mortensen, Nils (red.). *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Aarhus Universitetsforlag

Egelund Nielsen, Henrik m.fl.2005 (red.): *TABUKA tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen af børn og unge*. Forlaget Børn og Unge, København.

Egelund, Tine, Christensen, Pernille S., Jakobsen, Turf B., Jensen, Tina G. & Olsen, Rikke F., 2009: *Anbragte børn og unge. En forskningsoversigt*. Rapport 09:24. Det nationale forskningscenter for velfærd (SFI), København

Ejrnæs, Morten; Gabrielsen & Nørrung, 2005: *Social opdrift – social arv*. Akademisk Forlag. 2.

Elm Larsen, Jørgen, 2002: "Marginale mennesker i marginale rum" i: Järvinen, Margaretha og Nils Mortensen (red.): *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Århus Universitets forlag. Århus

Elm Larsen, Jørgen, Nils Mortensen og Jens Peter Frølund Thomsen, 2002: "Magtens mange facetter i mødet mellem system og klient: Järvinen, Margaretha og Nils Mortensen (red.): *Det magtfulde møde mellem system og klient*. 2002. Århus Universitets forlag

Foucault, Michel 1994: *Viljen til viden. Seksualitetens historie I*. København: Det Lille Forlag.

Gilligan, Robbie, 1999: *Issues in Foster Care - The Personal, the Professional and the Organisational*. Jessica Kingsley Publishers

Halkier, Bente, 2007. *Fokusgrupper*. Samfundslitteratur og Roskilde universitetsforlag.

Jacobsen, Michael Hviid, 2007. *Adaptiv teori – den tredje vej til viden i (red) Antoft, Jacobsen, Jørgensen & Kristiansen Håndværk og horisonter*. Syddansk Universitetsforlag.

Jacobsen H., Michael Hviid og Kristiansen, Søren (red.) 2004: *Social samhandling og mikrosociologi - en tekstsamling*. Hans Reitzels Forlag, København

Jordansen, Birgit og Petersen, Mai-Britt Herløv, 2008: *Selvstyrende team – ledelse og organisering: Samfundslitteratur*

Jørgensen, Per Schultz (2002): *Risikobørn i Danmark – Hvem er de – Hvad gør vi?: Status over en 10 årig indsats*. Social Kritik nr. 84 s 98-110

Järvinen, Margaretha og Mortensen, Nils, 2002: Kap. I "Det magtfulde møde mellem system og klient: teoretiske perspektiver" i Järvinen, Margaretha, Elm Larsen, Jørgen og Mortensen, Nils (red.). *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Aarhus Universitetsforlag

Järvinen, Margaretha og Mik-Meyer, Nanna (red.), 2003: *At skabe en klient. Institutionelle identiteter i socialt arbejde*. København, Hans Reitzels Forlag 2003

Järvinen, Margaretha og Mortensen, Nils, 2005: *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Aarhus, Aarhus Universitetsforlag 2005.

Järvinen, Margaretha og Mik-Meyer, Nanna (red.), 2005: *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv*. Hans Reitzels Forlag

Järvinen, Margaretha og Mik-Meyer, Nanna, 2012: Indledning: "At skabe en professionel" i Järvinen, Margaretha og Mik-Meyer, Nanna (red.), 2012: *At skabe en professionel. Ansvar og autonomi i velfærdsstaten*. København, Hans Reitzels Forlag 2012

Krøjer, Jo & Hutter, Camilla, 2008. *Kollektivet som korrektiv – fortællerværkstedet som kritik af neoliberalt selvarbejde*. Tidsskrift for ArbejdsLiv, 10 årg., nr. 1, 2008

Kvale, S. og S. Brinkmann, 2009. *Interview: introduktion til et håndværk*. Kbh., Hans Reitzel.

Kure, Nikolaj, Nielsen, Martin, Kim og Sørensen, Niels-Henrik, 2012. Kap. 5 ”Narrativ teori – historier om ledelse” i Molly-Søholm, Thorkil, Stegeager, Nikolaj & Willert, Søren (red), 2012. Systemisk Ledelse – teori og praksis. Samfundslitteratur

Kvello, Ø., 2013: ”Børn i risiko”, Samfundslitteratur

Københavns Kommunes strategi for udvikling af arbejdet med udsatte børn, unge og deres familier, 2012-2014

Københavns kommunes strategi 2012-2014: Københavns kommunes strategi for udvikling af arbejdet med udsatte børn, unge og deres familie

Lemke, Thomas, 2003. Kap. 2 ”Diskursens grænser – fra vidensarkæologi til magtens genealogi i Borch, Christian og Larsen Thorup, Lars (red), 2003. *Perspektiv, magt og styring. Luhmann og Foucault til diskussion*. Hans Reitzels forlag

Lihme, Benny (red), 2013: *Socialt arbejde med udsatte unge*. Akademisk forlag.

Mathiesen, Anders & Højberg, Henriette, 2004 kap 2 ”Sociologiske feltanalyser – om at anvende Bourdieus feltbegreb i historisk konkrete analyser i Fuglsang, Lars og Olsen Bitsch, Poul (red.): *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne. På tværs af fagkulturer og paradigmer*. Roskilde Universitetsforlag

Mik-Meyer, Nanna, 2005 kap 5 ”Omsorgens herredømme” i Järvinen, Margaretha og Mortensen, Nils (red) 2005: *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Aarhus, Aarhus Universitetsforlag 2005.

Moesby-Jensen, C. K & Schjellerup Nielsen, Helle, 2013. Kap 3 ”Følelser og magt i socialt arbejde med unge” i *Socialt arbejde med udsatte unge*. Lihme, Benny (red), 2013. Akademisk forlag.

Møller-Østergaard, Marie, 2012: ”Socialrådgiverrollen under aktiveringspolitikken”. Kap. 8 i Järvinen, Margaretha og Mik-Meyer, Nanna (red.): *At skabe en professionel. Ansvar og autonomi i velfærdsstaten*. København, Hans Reitzels Forlag 2012

Mølholt, Anne-Kirstine, Sofie Stage, Jan H. Pejtersen & Pia Thomsen, 2012: *Efterværn for tidligere anbragte unge. En videns- og erfaringsopsamling*. Det nationale forskningscenter for velfærd (SFI), København.

Mølholt, Anne-Kirstine, 2012. ”Mellem to poler”, artikel i Social Fokus · Børn & unge, december 2012 / 4. årgang.

Otto, Lene, 2006: *Foucaults ”governmentalitetsteori”*. *Styringsteknologi og subjektivitet*. Arbejdspapir Lene I. udkast. Københavns universitet.

Rose, Nikolas, 2000: *Government and control*. The British Journal of Criminology. Volume 40 Issue 2 March 2000, side 321-339

Servicestyrelsen, 2011. "Håndbog om Barnets reform", Servicestyrelsen, 2011

Storø, Jan, 2012: "Ettervern og overgang for ungdom i barnevernet". Universitetsforlaget

Thagaard Tove, 2008, "Systematik og indlevelse – en indføring i kvalitativ metode", Akademisk Forlag, 1. udgave, 3. oplag.

Villadsen, Kaspar, 2004: *Filantropiens genkomst*. I: Dansk sociologi Vol. 1, No15

Villadsen, Kaspar, 2002: *Michael Foucault og kritiske perspektiver på liberalismen – Governmentality eller genealogi som analysestrategi*. I: Dansk sociologi Vol. 13, No 3

Villadsen, Kaspar, 2004: *Socialt arbejde og subjektivering – Fra velfærdsplanlægning til postmorderne socialpolitik*. Psyke & Logos, 2004,25,613-640

Villadsen, Kaspar, 2007: *Magt og selv-teknologi: Foucaults aktualitet for velfærdsforskningen*. Tidsskrift for Velfærdsforskning, Vol. 10, No 3, 2007, side 156-167. 2007 Fagbokforlaget

Bilag 1

Kære

Tusind tak fordi I vil deltage i min undersøgelse af: Forståelser af det selvstændige voksenliv - set i et refleksivt styringsperspektiv. Mit speciale har fokus på hvilke forståelser der er, af det selvstændige voksenliv, i forbindelse med overgangen fra barn til voksen, ud fra et unge og et sagsbehandlerperspektiv. Jeg laver der for et interview med fem anbagte unge i Københavns kommune.

Selve interviewet

Interviewet varer ca. 1 ½ time. Interviewet vil blive optaget – håber det er ok? Jeg sletter det igen, når jeg har brugt jeres informationer og alt vil selvfølgelig blive anonymiseret.

Jeg vil stille jer spørgsmål ud fra tre hovedspørgsmål

Udvikling

- Hvilke perspektiver har I på hvad der skaber udvikling hos anbragte unge og gør dem i stand til en selvstændig tilværelse?

Forberedelse til et selvstændigt voksenliv

- Hvilken form (er) for målrettede indsatser, forbereder den anbragte unge til det selvstændige voksenliv?

Målgruppen

- Hvem er målgruppen for efterværn?

Alle erfaringer og holdninger er ok. Der er ingen rigtige og forkerte svar. Formålet er, at få viden om jeres tanker, erfaringer og forståelser af det selvstændige voksenliv og de styringsrationaler, der kan ligge bag lovgivningen for unge området.

Jeg vil bede jer om at tale én ad gangen, da det gør det nemmest for mig at transskribere interviewet bagefter til brug for min analyse.

Inden vi går i gang, vil jeg bede jer om kort at præsentere jer for hinanden; jeres navn og den enhed I arbejder i og hvor mange års erfaring I har inden for børne-og unge området.

Glæder mig til at snakke med jer.

Hilsner Hanne

Bilag 2

Kære

Tusind tak fordi I vil deltage i min undersøgelse af: Forståelser af det selvstændige voksenliv - set i et refleksivt styringsperspektiv. Det jeg skal undersøge er, hvilke forståelser I har af det selvstændige voksenliv i forhold til, jeres forberedelse til bo og klare jer selv efter det 18. år. Jeg laver også et interview med fem sagsbehandlere fra Københavns kommune.

Jeg håber I vil være med til at blive interviewet sammen, da det giver større mulighed for, at få mange synsvinkler frem på de temaer jeg gerne vil undersøge, samme med jer.

De temaer jeg vil spørge ind til er:

- Jeres tanker om hvad der skaber udvikling og gør jer i stand til, at klare overgangen til det selvstændige voksenliv og hvordan I oplever, at der sker en målrettet indsats for at fremme dette
- Jeres tanker om hvordan anbragte unge bedst forberedes til det selvstændige voksenliv med uddannelse, beskæftigelse, bolig og venner?
- Jeres tanker om hvem målgruppen for, at modtage efterværn, er?

Interviewet vil blive optaget – håber det er ok? Jeg sletter det igen, når jeg har brugt jeres informationer og alt vil selvfølgelig blive anonymiseret.

Jeg vil foreslå torsdag d. 29. september kl. 17.00. Interviewet vil vare ca. 1 ½ time. Jeg giver pizza og cola.

Er I, i tvivl om noget, er I velkomne til at kontakte mig på lp53@sof.kk.dk

Glæder mig til at snakke med jer.

Hilsner Hanne

Bilag 3

Interview guide; sagsbehandlerne

Forskningsspørgsmål	Interviewspørgsmål:	Interviewspørgsmål (operationaliseret)
<p>1. Hvilke perspektiver har sagsbehandlere, på hvad der skaber udvikling hos anbragte unge og gør dem i stand til en selvstændig tilværelse?</p>	<p>1. Hvordan ser udvikling hos udsatte anbragte unge ud? ○ Hvordan ved I at de udvikler sig?</p> <p>2. Hvordan kan vi forstå begrebet positiv udvikling?</p>	<p>1. Fortæl mig om hvordan udvikling hos anbragte unge ser ud? Kan I komme med eksempler? Hvis I skal beskrive en udvikling hos anbragte unge, hvad kan det så eksempelvis være? Hvad ser I som tegn på udvikling hos anbragte unge? Hvordan kan man støtte anbragte unge i at udvikle sig? Hvad kan være udfordringer i forhold til at støtte dem i udviklingen?</p> <p>2. I Håndbogen om Barnets reform står der, i forhold til tildelingen af efterværn at det er en forudsætning, at støtten må anses for at være af væsentlig betydning for den unge og at der skal være udsigt til en positiv udvikling af den unge i perioden med efterværn. Hvordan forstår I det? ○ Hvordan ser positiv udvikling ud? Hvad indeholder det? Hvad indeholder det ikke? Hvorfor er det en forudsætning at være i positiv udvikling? ○ Hvis I skal fremhæve fem former for positiv</p>

	<p>3. Hvordan måler I/taler I om, den unges udvikling? Set i forhold til at der skal ske en udvikling i den unges liv?</p>	<p>udvikling, hvad skulle det så være?</p> <p>3. Hvordan kan man som sagsbehandler følge, om den unge udvikler sig i hverdagen – hvad kan udfordringer være?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Skal de unge være i væsentlig positiv udvikling inden efterværnet påbegyndes ○ Eller skal de unge være i udvikling under efterværnet?
<p>2. Hvilken form (er) for målrettet indsats forbereder den anbragte unge til det selvstændige voksenliv med uddannelse, beskæftigelse, bolig og nære relationer?</p>	<p>1. Strategien og lovgivningen taler på dette område en del om at forberede den unge på det selvstændige voksenliv, hvad kan det indeholde?</p> <p>2. Inddrager I, de unge i handleplanen?</p>	<p>1. Kan I fortælle mig om en sag, hvor I oplevede at en anbragt ung kunne klare sig selv ved det 18 år?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvilke overvejelser har I om hvad der gjorde, at det lykkedes? Nævn tre ting der, for jer gjorde en forskel i denne sag og som var med til at den unge var blevet forberedt op til det 18 år? ○ Var der samarbejdspartnere involveret? ○ Var familien involveret? <p>2. Hvad er jeres bedste erfaringer med, at inddrage de unge i den revideret handleplan som overgang til voksenlivet?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvad er det særlige ved at I lige fremhæver dette? ○ Har I flere eksempler? <p>2. Er de unge med til at udarbejde mål i</p>

		<p>handleplanen? I 6+ handleplanen, er det en I har en særlig opmærksom på? Og de konkrete mål, der skal udarbejdes for/med den unges overgang til voksenlivet? For de anbragte unge skal deres I forinden den unge fylder 18 år have revideret handleplanen og tage stilling til den unges videre forløb med hensyn til uddannelse og beskæftigelse og øvrige forhold, hvordan arbejder I med det?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Ankestyrelsens praksisundersøgelser viser, at mange kommuner kan have svært ved at nå det til tiden – hvad kan udfordringerne være i forhold til at nå det? ○ De unge nævner i Det gode efterværn fra 2012, at det er vigtigt at de bliver inddraget i beslutninger, da det handler om deres liv og at det er vigtigt at professionelle kommer med forslag frem for at sige "du skal" – hvad kan udfordringerne være i forhold til at gøre det?
<p>3. Hvem er målgruppen for efterværn?</p>	<p>1. Hvem får typisk efterværn i jeres enhed?</p>	<p>1. Hvad ligger der til grund for jeres vurdering af om en anbragt ung skal have efterværn?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Er I enige? ○ Hvad kan adskille jer? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kan I komme med eksempler hvor I har haft forskellige vurderinger – både internt i gruppen og i forhold til den

		<p>endelige beslutning</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Hvad kan ligge til grund for de forskellige vurderinger? ○ Hvordan når I frem til en beslutning? ○ Kan I give et eksempel på én ung der skal have efterværn? Hvorfor lige ham/hende? ○ Oplever I at mange unge bliver afvist i forhold til at få efterværn? <ul style="list-style-type: none"> ○ Oplever I at de unge gerne vil modtage efterværn? ○ Oplever I unge, som ikke ønsker at modtage efterværn? Hvad kan ligge til grund for det? ○ Hvis det eksempelvis skyldes, at de unge mener, at de fint kan klare sig selv – men I vurderer, at det kan de måske ikke – hvordan kan man åbne op for det problem og kunne støtte den unge alligevel?
--	--	---

Bilag 4

Interviewguide; Unge

Forskningsspørgsmål	Interviewspørgsmål:	Interviewspørgsmål (operationaliseret)
1. Hvilke perspektiver har anbragte unge på hvad der skaber udvikling og gør dem i stand til en selvstændig tilværelse?	1. Hvordan ser udvikling hos anbragte unge ud? <ul style="list-style-type: none">○ Hvordan ved I, at I udvikler jer?	1. Fortæl mig om hvordan udvikling for jer, ser ud? Hvad har I af håb og drømme for jeres liv? Er der nogle tidspunkter for disse håb og drømme sker en lille smule? Hvornår var det sidst? På en skala fra 0 – 10, hvor 0 er at I er der hvor I ikke syntes der sker den ønskede udvikling med jer selv (job, uddannelse, venner, familie) og 10 er at I er godt på vej mod jeres håb, drømme, mål hvor på skalaen er I? Har I været længere nede på skalaen?

	<p>2. Hvordan kan vi forstå begrebet positiv udvikling?</p>	<p>Hvad gjorde I for at komme højere op? Hvad skal der til for at komme højere op på skalaen?</p> <p>1. Hvis I skal beskrive en udvikling hos jer selv, som I fx har gjort inden for det sidste halve år, hvad kan det så eksempelvis være? Hvad ser I som tegn på udvikling hos jer selv? Hvordan kan man støtte jer i at udvikle jer? Hvad kan være udfordringer i forhold til at støtte jer i denne udvikling?</p> <p>1. Hvordan kan I, ifølge jer selv vide, om I udvikler jer i hverdagen – kom gerne med eksempler fx da jeg flyttede ind var min skolegange sådan og sådan og nu ser det sådan her ud. Eller tidligere sov jeg hele dagen nu.....</p> <p>1. Hvilke udfordringer kan der være i forhold til denne udvikling?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvad ville give bedst mening for jer; at være i positiv udvikling inden efterværnet påbegyndes, eller under efterværnet? <p>2. I Håndbogen om Barnets reform (de unge får en forklaring om hvad Barnets reform</p>
--	---	---

		<p>er) står der, i forhold til tildelingen af efterværn, at det er en forudsætning, at støtten må anses for at være af væsentlig betydning for den unge og at der skal være udsigt til en positiv udvikling af den unge i perioden med efterværn. Hvordan kan vi forstå det?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvordan ser positiv udvikling ud? Hvad indeholder det? Hvad indeholder det ikke? ○ Hvorfor tro I at det en forudsætning at være i positiv udvikling for at få efterværn? ○ Hvis I skal fremhæve fem former for positiv udvikling, hvad skulle det så være?
<p>2. Hvilken form (er) for målrettet indsats forbereder den anbragte unge til et selvstændigt voksenliv med uddannelse og beskæftigelse?</p>	<p>1. Hvad er jeres bedste erfaringer med, at være i gang med at blive forberedt til et selvstændigt voksenliv?</p>	<p>1. Hvilke områder af jeres liv, syntes I det er vigtigt at blive hjulpet i, i forhold til, at I på et tidspunkt skal klare jer selv?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvordan kan det være at I lige nævner disse områder? ○ Andre unge har givet følgende råd i <i>Det gode efterværn</i>, om tiden inden flytningen: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Det er en god ide at gøre sig tanker om hvordan det vil være at bo alene, at du er

		<p>realistisk om hvor dyr din nye bolig må være og at tage imod hjælp til at forberede en til flytningen. De nævner også at det er vigtigt at tro på sig selv, forstå at du selv er herre over dit eget liv og at fokuserer på det positive.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kan I genkende det? <p>I. Hvilke fordele kan I se der er ved, at I på et tidspunkt skal forlade institutionen?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Når I lige nævner dette, handler det så om at I glæder jer til at flytte eller handler det om, at I føler jer klar til at flytte? ○ Hvilke udfordringer mener I der kan komme i forhold til at skulle klare jer selv i hverdagen? ○ Hvad gør I, i forhold til at forberede jer på disse udfordringer? <ul style="list-style-type: none"> ▪ fx tøjvask, madlavning og lignende
--	--	---

	<p>2. Bliver I inddraget i egen handleplan, I 6+ handleplanen?</p>	<p>2. Hvordan oplever I at blive inddraget i egen handleplan i forbindelse med at blive forberedt til et selvstændigt voksenliv?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvornår er det sidst sket? ○ Hvad skete der? ○ Hvad var der særlig fokus på; uddannelse, job, bolig, familie?
<p>3. Hvem er målgruppen for efterværn?</p>	<p>1. Hvem tænker I skal have efterværn?</p>	<p>1. Hvornår mener I, at I er klar til at skulle bo for jer selv?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Hvordan forestiller I jer at forlade anbringelsen? Lige når I bliver 18 år eller? ○ Hvordan ønsker I at glide over i det, at skulle klare jer selv i hverdagen? ○ Hvordan mener I, at deres egen overgang til at skulle stå på egne ben bør være? ○ Skal overgangen være sådan for alle anbragte unge, eller kender I andre unge, som har nogle andre behov?